

V tomto čísle:

**V ZDRAVOTNOM
STREDISKU ZAKÚPENÉ
MODERNÉ ZDRAVOT-
NÍCKE PRÍSTROJE**

Str. 2

Z ROKOVANÍ MsZ

Str. 6

**HANUŠOVČANIA
VO SVETE**

- Drapová Katarína
- Gdovin Martin
- Kopas Štefan
- Krupová Viktória
- Malatová Zuzana
- Pohlod František
- Šimko Michal
- Štenglová Gdovinová Zuzana
- Tkáč František
- Ventura Morgado Želmíra
- Vojtašková Mária

Str. 12

100 ROKOV A CESTA ŽIVOTOM

V týchto dňoch sme mali možnosť stretnúť sa a porozprávať s našim občanom, pánom Michalom Matikom, ktorý sa dožíva úctyhodného veku 100 rokov.

Narodil sa 22. októbra 1921 v obci Ladomirová. Pochádza z desiatich súrodencov. S manželkou Zuzanou, rodenou Sabovou, vychovali štyri deti – tri dcéry a jedného syna. V manželstve prežili 62 rokov spoločného života. V roku 2010 pán Matika ovdovel.

Pracovný život nášho oslávenca bol úspešný aj vďaka jeho pracovitej povahe a skromnosti. Rozprával nám o aktívnom období svojho života, z ktorého časť strávil aj v Prahe. Dňa 23. júna 1955 začal pracovať ako hlavný účtovník pre miestne hospodárstvo na Okresnom národnom výbore Gíraltovcie. Aj po zániku Gíraltovského okresu a vytvorení okresu Bardejov so širšími hranicami naďalej pracoval v tej istej funkcii. V Hanušovciach nad Topľou začal pracovať, keď si tu s manželkou postavili domček. Na tunajšom mestskom národnom výbore tak pracoval ako ekonóm, účtovník v rokoch 1970 až 1984. Bola to práca pre rozvoj mesta, verejnej a spoločenskej činnosti. Svoje skúsenosti rád odovzdával tým, ktorí pri ňom pracovali a neskôr v jeho práci pokračovali.

V spoločnej gratulácii sme sa poďakovali za jeho aktívny pracovný život, ktorým naplnil svoje roky a každodenné povinnosti aj radosti. Taktiež pri našom stretnutí v kruhu najbližšej rodiny – dcéry Zuzany a vnučky Katky s priateľom – panovala dobrá, srdečná atmosféra, ktorú vie okolo seba oslávenec šíriť aj vo veku 100 rokov. Tešíme sa spoločne s ním a prajeme mu ešte dobré zdravie a pekné radostné dni v kruhu svojej rodiny.

Kolektív gratulantov: primátor mesta Štefan Straka, zástupca primátora mesta Jozef Varga, riaditeľka mestského kultúrneho strediska Ľubica Tomková a technický pracovník mestského úradu Miloš Kmec, ktorý nás aj fotografoval.

V čase pandémie si všetci ešte o čosi viac uvedomujeme význam kvalitných a dostupných zdravotných služieb. Napriek rôznymi krajinami (Poľsko, Česko, Slovensko...) sa v súčasnosti objavuje snaha obnoviť zdravotnícke systémy. Zámer je to chvályhodný, ale, žiaľ, u nás v SR nadobudlo transformačné úsilie i podobu nebezpečnej myšlienky, aby sa v mnohých okresoch zrušili tzv. akútne nemocnice. Jednou z týchto nemocníc je aj nemocnica vo Vranove nad Topľou.

Záchrana akútnej nemocnice vo Vranove nad Topľou

Návrh optimalizácie nemocníc považujem za nešťastný. Ak by bol schválený, tak by výrazne zhoršil možnosti ľudí z nášho okresu pre dostupnú zdravotnú starostlivosť. Vo vranovskej nemocnici by sa totiž okrem iného postupne zrušilo viacero oddelení: od urgentného príjmu cez neurologické až po pôrodnícko-gynekologické oddelenie. Aj o to, aby sa mohli bábätká naďalej rodiť vo Vranove nad Topľou, treba rozhodne zabojovať.

Preto sa 6. septembra 2021 rozbehla petícia za záchranu vranovskej nemocnice. Hrozí, že ak by bol schválený v parlamente zámer jej premeny, občania okresu Vranov nad Topľou by boli ochudobnení o rôzne druhy zdravotných služieb. Záujemcovia o podporu petície ju mohli podpísať u nás v meste v priebehu septembra napr. v centre pri supermarkete Jednota a tiež v blízkosti pošty. Svoje sily pri zbere podpisov spojili všetci starostovia, primátori, poslanci PSK a prednosta Okresného úradu Vranov nad Topľou.

Petíciou chceme vyjadriť nesúhlas a nespokojnosť so zámerom Ministerstva zdravotníctva SR.

A prečo hovoríme NIE tomuto zámeru analytikov z ministerstva?

Aj preto, že:

- * okres Vranov je 3. najväčší okres v Prešovskom samosprávnom kraji, keďže má 80 000 obyvateľov;
- * v nemocnici je 1 100 pôrodov ročne;
- * preinvestovaných je v posledných rokoch 10,4 miliónov €;
- * rok 2021 - rozšírenie a modernizácia urgentného príjmu za 4,1 mil. €;
- * región v „trojuholníku smrti“ zamorený PCB látkami a inými environmentálnymi záťažami;
- * veľká rozloha okresu - dojazd záchraniek k/s pacientom z/do nemocnice sa značne predlžuje;
- * dostupnosť zdravotnej starostlivosti sa namiesto priblíženia vzdiali.

Foto: Štefan Straka

Aj my, Hanušovčania, sme protestovali proti rušeniu nemocnice. Napríklad 10.9.2021 pri Dome kultúry vo Vranove nad Topľou. Nie je čas vysedať pri peci a mlčať. Treba aktívne, jasne, vecne a otvorene vyjadriť to, čo sa nám nepáči. Milí priatelia, teraz je ten správny čas popasovať sa o nemocnicu! Držte nám palce, aby sme s našimi argumentmi spolu s Vašimi podpismi presvedčili kompe-

tentných. V Hanušovciach nad Topľou zozbierali hlavne usilovné sociálne pracovníčky 2080 podpisov. V okrese Vranov nad Topľou sa podarilo zozbierať počas septembra 32 985 podpisov. Minister zdravotníctva bol oslovený so žiadosťou o stretnutie, na ktorom mu bude odovzdaná petícia a list, v ktorom budú uvedené dôvody, prečo musí zostať nemocnica vo Vranove n.T. v akútnom režime. Ďakujem všetkým za podporu.

Foto: Andrej Čurlik

Zdravotné stredisko kúpa moderných zdravotníckych prístrojov

Z dotácie, ktorú mesto dostalo počas zasadnutia vlády SR v Hanušovciach nad Topľou v máji 2019, sme tohto roku zakúpili zdravotnícke prístroje v celkovej hodnote 45 372 €. Pacienti lekárov sídlia v našom zdravotnom stredisku tak budú môcť využívať nový CTG prístroj (gynekologická ambulancia MUDr. Vagaská), EKG prístroje (interná ambulancia MUDr. Kuročka a všeobecná ambulancia pre dospelých MUDr. Havírová), video otoskop a bio lampu (detská lekárka MUDr. Mikovčíková), nový horúcovzdušný sterilizátor (zubár MUDr. Dzubák). Vďaka tejto dotácii sme vybavili biolampami aj mestský denný stacionár a ADOS Elán.

Foto: Silvia Mikitová

Rozširovanie verejného osvetlenia

Pracovníci z oddelenia údržby majetku mesta postupne inštalujú verejné osvetlenie do ďalších častí mesta. V roku 2021 sa tak vnieslo svetlo ku domu kultúry (Zámocská ulica), či aktuálne pri vstupe a na parkovisko pri zdravotnom stredisku (Budovateľská ul.). Počas jesene by sa mali osvetliť ešte vybrané miesta v mestskej časti Počekanec.

Foto: Štefan Straka

ZUŠ – úprava areálu

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR 1. marca 2021 spustilo národný projekt s názvom „Podpora udržania zamestnanosti v základných umeleckých školách v čase vyhlásenej krízovej situácie“. Na základe podanej žiadosti ZUŠ získala finančné prostriedky v objeme 38 837,61 €. Tieto zdroje boli poskytnuté ako refundácia miezd za obdobie marec 2020 – jún 2020, kedy zamestnanci dostávali náhradu mzdy vo výške 80 % platu.

Foto: Štefan Straka

Získané prostriedky sa ZUŠ rozhodla v súčinnosti a po schválení mestským zastupiteľstvom použiť na dofinancovanie miezd, doplnenie materiálo-technického vybavenia školy, zabezpečenie budovy a majetku školy, úpravu kotolne, ale hlavne na **rekonštrukciu exteriéru školy**, kde oporný múr a chodník so schodišťom nespĺňali bezpečnostné kritériá, o estetike nehovoriac.

V rámci rekonštrukcie sa vybuduje nový oporný múrik s oplatením, upraví sa a rozšíri chodník a schodisko ku vchodu do budovy a tiež sa uskutočnia terénne úpravy dvora s uložením dlažby. Pre účely tohto projektu bola pod vedením riaditeľky ZUŠ Ludmily Kreheľovej vypracovaná projektová dokumentácia, vizualizácia a rozpočet. Po ukončení verejného obstarávania bola podpísaná zmluva s dodávateľom a zhotoviteľom diela, ktorou je firma IN-KOL, s.r.o. Práce sa už rozbehli a celá rekonštrukcia by mala byť ukončená do 31.10.2021. Veríme, že všetky práce prebehnú bez väčších problémov a žiaci a zamestnanci ZUŠ-ky i mesto Hanušovce nad Topľou získajú kúsok bezpečnejšieho, krajšieho a kultúrnejšieho prostredia.

Materská škola – obnova chodníkov: 1. etapa

Pracovníci mesta využívali čas školských prázdnin. Počas slnečných dní to bola poriadna makačka. Viacerí sa už pritom tak opálili, akoby sa vrátili z dovolenky v Karibiku. Odstraňoval sa starý rozpadnutý asfalt, betóny. Budovali sa nové obrubníky. Pri rekon-

Foto: Štefan Straka

štrukcii sa využívala kvalitná dlažba v dobrom stave, ktorá kedysi slúžila ako súčasť chodníka v centre mesta. Aplikuje sa tak ekologické hľadisko, aby sa menej drancovali prírodné zdroje. Cez očistenie a znovyužívanie stavebných materiálov sa tak v čase epidémie a zložitej ekonomiky šetria verejné financie.

Oprava miestnych komunikácií

Podobne ako počas minulých rokov, tak aj v súčasnosti sa uskutočňuje oprava výtčkov. Tohto roku plánujeme opraviť napr. úseky v centre mesta, na ul. Budovateľská, Jarmočná, SNP, Počekanec či Šarišská.

Foto: Štefan Straka

Rekonštrukcia I18 – centrum mesta

140 stupňov Celzia je teplota asfaltu pri pokládke. Vyše 30 stupňov Celzia je bežná teplota vzduchu počas letnej stavebnej sezóny. V tomto vriacom kotli plnom výparov sa grilujú stavbári na výstavbe/opravách ciest. Tak tomu bolo i v Hanušovciach nad Topľou počas pokračujúcej rekonštrukcie cesty I18. Bola a je to úmorná drina od rána do večera, vďaka ktorej sa nám bude lepšie cestovať. Páni majstri, cením si vašu obetavú, namáhavú a veľmi prospešnú prácu. Kvôli rekonštrukcii cesty I/18 v úseku od križovatky COOP Jednota po most Apollo boli obidve autobusové zastávky dočasne zrušené a presunuté na parkovisko pred Dom služieb. Taktiež bola dočasne zrušená časť parkoviska pri pešej zóne. Pre zásobovanie prevádzok na pešej zóne bol vjazd povolený z križovatky pri COOP Jednote až do ukončenia rekonštrukcie cesty.

Foto: Štefan Štraka

Zberný dvor

V predchádzajúcom čísle novin som informoval, že stavebné práce sú už ukončené, preto vybudovaný zberný dvor sa postupne vybavuje potrebným zariadením. V tomto kontexte už boli dodané napr. kontajnery pre uloženie odpadu. Spolu so spolupracovníkmi intenzívne pracujeme na tom, aby zvyšné, pomerne komplikované administratívne procedúry a povolenia sa podarilo rýchlo uskutočniť tak, aby zberný dvor zanedlho mohol slúžiť občanom Hanušoviec nad Topľou. Verím, že sa tak udeje už čoskoro.

Foto: Štefan Štraka

Futbalový turnaj a slávnostné otvorenie športovísk

25. júna 2021 - Slávnostné otvorenie multifunkčného ihriska a telocvične ZŠ. Špeciálne poďakovanie za to, že sa podarilo napriek komplikovaným okolnostiam uskutočniť stavebné práce na obnove športovej infraštruktúry, patrí hlavne týmto spolupracovníkom: riaditeľka ZŠ (Natália Verčimáková), zástupca primátora (Jozef Varga) a predseda športovej komisie pri MsZ (Jozef Knašínský). Im a všetkým pracovníkom školy/žiakom, zamestnancom mesta a ďalším, ktorí pomáhali, ďakujem za dobrú spoluprácu. Úsilie nebolo márne, prinieslo svoje plody v podobe 2 obnovených športovísk.

Foto: Martin Štofan

Futbalový turnaj o pohár primátora mesta 2021 - výsledok turnaja:

1. Združenie rodičov a priateľov školy
2. Roma Hanušovce
3. FFA
4. Pod Šibenou
5. Mestský úrad
6. Gunners

Vítazom a ďalším tímom srdečne gratulujem! V horúčave, ktorá panovala, podali hráči skvelé výkony.

Foto: Gabriela Sabová

Foto: Eva Hudáková

Foto: Michal Chyla

1.9.2021 sa uskutočnil úspešný **volejbalový turnaj**. Sme radi, že v meste sú nadšenci, ktorí sa venujú aj rozvoju tohto športu. Miroslav Németh ako jeho organizátor a predseda OZ Smeč: „Musím poďakovať OZ Pelikán, ktorý spolupracuje s mestom Hanušovce nad Topľou, že umožnili finančnú podporu pre tento turnaj. Kvôli nepriaznivému počasiu sa poskytli telocvične, za čo ďakujeme riaditeľke základnej školy. Poďakovanie patrí mojej manželke za pomoc a trpezlivosť a tiež kuchárkam a pomocníckam, bez ktorých by to nešlo. Družstvá predstavovali volejbal na vysokej úrovni. Bolo sa na čo pozerieť. Prezentáciou volejbalu chcem inšpirovať deti a dospelých pre pohybovú aktivitu. Volejbalisti z Hanušoviec, zo stredného a z celého východného Slovenska si našli cestu do mesta. Z 11 tímov sa na turnaji najlepšie zadarilo týmto :

1. miesto - Salamisti
2. miesto - Ferneťáci
3. miesto - Skromní víťazi
4. miesto - Estónska lúka“

Foto: Michal Chyla

Vydarené kultúrno-spoločenské podujatia počas leta 2021 (Dni mesta a Letné kino Pod Dubom) organizoval môj zástupca Jozef Varga, a to hlavne v súčinnosti riaditeľkou MsKS Ľubicou Tomkovou a tiež s Milošom Kmecom. Informáciu o spomínaných podujatiach môže nájsť čitateľ v inej časti novin.

Komunitné kompostovanie kuchynského odpadu

Na základe platnej legislatívy majú samosprávy povinnosť riešiť separovanie a nakladanie kuchynským odpadom. Preto sa v meste vybudovali už i komunitné kompostoviská pre bytové domy. Tu majú občania bytoviek možnosť kompostovať rastlinný surový kuchynský odpad. Osveta o tom, ako správne kompostovať, prebieha rôznymi formami. Jednou z nich bolo aj školenie, počas ktorého expert z organizácie Spoločnosť priateľov Zeme – Branislav Moňok pútavo priblížil jeho účastníkom správny spôsob práce s uvedenými odpadmi. Čo sa týka nielen komunitného kompostovania, ale aj iných ekologicky zameraných iniciatív, mesto spolupracuje s neformálnou dobrovoľníckou platformou Eko Aktiv Ha-

nušovce, ktorú založila a vedie Ľudka Andrejková. Tá v spolupráci s Alžbetou Bratko a Andrejom Čurlíkom bude koordinovať a propagovať kompostovanie v meste. Tento projekt je inšpirovaný podobnými, ktoré dobre fungujú už dlhodobo v tisícach lokalít sveta.

Foto: Agáta Krupová

Vykurovací systém – modernizácia – domové odovzdávacie stanice tepla

Časť klimatológov upozorňuje na to, že v čase globálneho otepľovania nás môže čakať paradoxne tuhá a mrazivá zima. Dobrou správou pre obyvateľov bytových domov na uliciach Budovateľská a Štúrova je to, že mesto Hanušovce nad Topľou v spolupráci s nájomcom (firma Veolia Energia) kotolne a rozvodov tepla výrazne investuje do obnovy a spoľahlivosti systému.

Nasledujúca vykurovací sezóna 2021/22 bude totiž už druhou v poradí, kedy budú v prevádzke nové domové odovzdávacie stanice tepla (DOST) na uliciach Budovateľská a Štúrova, ktoré sú súčasťou plánu technického rozvoja mesta, na ktorom sa investície podieľa aj mesto Hanušovce nad Topľou sumou 100 000 €.

Foto: Štefan Štraka

Foto: Rondoš - Veolia

Celkovo je už v okruhu rozvodov centralizovaného zásobovania teplom v Hanušovciach nad Topľou osadených 9 takýchto staníc. Od minulej zimy je už preto teplo dodávané pre odberateľov dvojtrubkovým systémom a teplá voda je pripravovaná priamo v každom bytovom dome. Podľa veľkosti bytového domu a počtu užívateľov teplej vody je v suterénoch domov nainštalovaná domová odovzdávacia stanica typu Decon s rôznymi výkonmi od 85 po 200 kW.

Snahou spoločnosti Veolia Energia Východné Slovensko s.r.o. bolo popri tejto modernizácii aj zútluňiť pivničné priestory jednotlivých domov a odstrániť staré nepotrebné rozvody tepla a nepotrebné zásobníky teplej vody. Každá z domových odovzdávacích staníc je umiestnená buď v samostatnej miestnosti, alebo je ohraničená „kľetkou“ aby sa zabránilo neodbornému zásahu do zariadenia, respektíve nebola žiadnou, ani najmenšou hrozbou pre obyvateľov bytového domu. Zároveň je každá domová odovzdávacia stanica napojená na centrálny dispečing, čo umožňuje okrem ovládania na diaľku zároveň takmer okamžite zaznamenať jej poruchu. Ďalšou veľkou výhodou DOST je možnosť nastaviť vykurovaciu krivku pre každý bytový dom samostatne a tak zohľadniť jeho zateplenie, umiestnenie a požiadavky vlastníkov.

V roku 2023 má spoločnosť Veolia Energia Východné Slovensko s.r.o. v pláne vymeniť všetky pôvodné rozvody tepla a dokončiť tak plán technického rozvoja, ktorý si stanovila pri predĺžení nájomnej zmluvy s mestom Hanušovce nad Topľou.

Podakovanie

Na tomto mieste chcem vyjadriť vďačnosť za výbornú prácu Paed. Dr. Silvii Demetrovičovej, ktorá viac než 16 rokov bola činná v materskej škole (8 rokov ako učiteľka a vyše 8 rokov ako riaditeľka). Spolupracovali sme v spojitosti s rôznymi úlohami. Či už to bola rekonštrukcia tried materskej školy, alebo riešenie komplikovaných situácií v prevádzke MŠ podmienených šírením koronavírusu. Nech sa jej na novom zaujímavom pracovnom pôsobisku dobre darí.

Spracoval Štefan Straka, primátor mesta
1.10.2021

Foto: Štefan Straka

Z ROKOVANÍ MESTSKÉHO ZASTUPITEĽSTVA

21. rokovanie MsZ 28.4.2021

Mestské zastupiteľstvo schválilo uvoľnenie finančných prostriedkov vo výške 4.100 EUR na projektovú dokumentáciu pre územné rozhodnutie, vďaka čomu sme o krok bližšie k tomu, aby sa v lokalite Pastovník mohli stavať domy. Čaká nás ešte dlhá cesta. Okrem územného rozhodnutia je potrebné získať stavebné povolenie a dohodnúť sa s Východoslovenskou vodárenskou spoločnosťou, Východoslovenskou distribučnou a Slovenským plynárenským priemyslom na stavbe a financovaní potrebných inžinierskych sietí. Na rokovaní padla aj definitíva o podobe lokality; schválený bol tzv. II. variant 8 rodinných domov samostatne stojacích, 10 rodinných domov v radovej zástavbe rozdelených do dvoch blokov po 5 radových domov na pozemkoch investora a 2 rodinných domov na súkromných pozemkoch.

22. rokovanie MsZ 11.5.2021

Májové rokovanie mestského zastupiteľstva bolo dôležité hlavne pre obyvateľov Štúrovej a Budovateľskej ulice. Práve tam sa chystá revitalizácia vnútrobloku, ktorá by mala priniesť viac zelene a voľnočasových aktivít medzi bytové domy.

23. rokovanie MsZ 30.6.2021

Po vzdaní sa mandátu trojice poslancov zložením sľubu nastúpili na ich miesto náhradníci podľa získaných hlasov v komunálnych voľbách. Mgr. Ľuboš Sopoliga, Ing. Miroslav Kolesár a Mgr. Pavol Minár.

Pripravil Slavomír Karabinoš,
prednosta MsÚ

OZNAM PRE NÁJOMCOV HROBOVÝCH MIEST

Vážení občania,

blíži sa obdobie Dušičiek, kedy viac ako inokedy myslíme na tých, ktorí nie sú medzi nami. V tomto období viac navštevujeme cintoríny a hrobové miesta.

Mesto Hanušovce nad Topľou eviduje aktuálne viac ako 170 hrobových miest, ktoré nemajú zaplatený nájom.

Prosíme, skontrolujte si splnenie tejto povinnosti. **Ak nemáte zaplatený nájom, platnú nájomnú zmluvu, alebo si nie ste istí, či máte splnenú túto povinnosť, kontaktujte čo najskôr v úradných hodinách mestský úrad.**

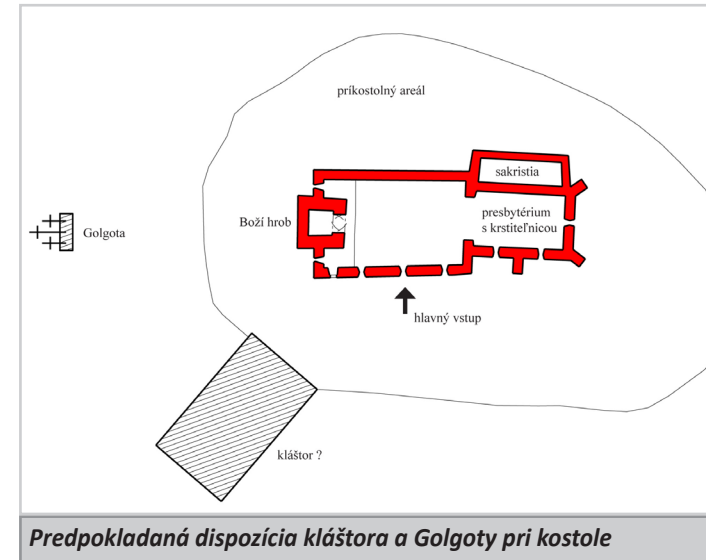
Aj vysporiadaním svojich záväzkov za hrobové miesto preukazujeme úctu našim zosnulým.

Ďakujeme

JEDINEČNÉ OBJAVY V HANUŠOVCIACH NAD TOPĽOU

Náboženstvo a viera boli v minulosti úzko späté s každodennosťou človeka. Stredoveká spoločnosť totiž nepoznala ateizmus. Stredoveký Hanušovčan by predstavu o neviere v nadprirodzeno považoval za absurdnú. Mimoriadne vnímanie náboženstva a viery našich stredovekých predkov je možné pozorovať aj dnes. Monumentálne chrámy predstavujú dodnes reálny stred historických námestí nielen našich miest. Takisto aj takmer každá väčšia dedina mala svoj kostol. Zväčša išlo o jedinú murovanú a honosnejšie zdobenú stavbu v obci. Nebolo to však len o kvalite stavebného materiálu či honosnosti dekorácií. O význame objektu mnoho napovedá aj jeho umiestnenie. V meste to bol stred námestia, v obci takmer vždy najvyššie miesto. Či už stál kostol v strede alebo na vrchole kopca, vždy dominoval. Teda takmer vždy. V Hanušovciach to totižto takto nie je.

Už pri letmom pohľade je zrejmé, že stredoveký hanušovský chrám nestojí v strede a jeho staviteľia ho neumiestnili na vrchol kopca. Dokonca nie je ani tesne pod vrcholom. Je postavený vo svahu, ktorý pokračuje k vrcholu ešte niekoľko desiatok metrov. Táto anomália môže pôsobiť mätúco a nebyť jedinečných objavov učinенých v minulom roku, dodnes by sme si nad tým lámali hlavu.

Je jednoznačne preukázané, že kostol postavili Strážcovia Božieho hrobu z Jeruzalema. Typológia chrámu a množstvo architektonických a ornamentálnych prvkov dosvedčuje skutočnosť, že išlo o kláštorňú kostol. Jedným z hlavných dôkazov tohto tvrdenia je objav zamurovaného portálu, čiže vstupu na emporu, teda chór. K portálu však neviedli schody zospodu od zeme. Vstup na chór, kde sa nachádzala kaplnka Božieho hrobu bol totiž dreveným mostíkom, resp. lávkou spojený s kláštorom. Presne takto si to hanušovskí božohrobcovia zriadili v Lendaku na Spiši, kam sa v roku 1313 z nášho regiónu odsťahovali.

Kláštor sa nachádzal na vyvýšenine vedľa kostola. S najväčšou pravdepodobnosťou stál v priestore tzv. Veľkého kaštieľa. Keď totiž bratia Tomáš a Jozef Dessewffyovci v 18. storočí stavali tento kaštieľ, napadol ich Ján Soós, že búrajú steny kaštieľa postaveného jeho predkami. Štefan Soós kaštieľ v Hanušovciach skutočne postavil. Stojí však dodnes, teda bratia Dessewffyovci nemohli zbúrať jeho steny. Všetko nasvedčuje tomu, že na mieste dessewffyovského kaštieľa stál druhý kaštieľ postavený Soósovými. A s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou išlo o pôvodnú budovu kláštora, neskôr prestavanú Soósovými na kaštieľ.

Pohľad na chrám od juhozápadu, teda z miesta, kde sa mohol nachádzať kláštor

Kaštieľ Tomáša a Jozefa Dessewffyovcov pravdepodobne stojí na mieste staršieho objektu

Kláštorňá budova Rádu Strážcov Božieho hrobu z Jeruzalema však nepredstavovala honosné sídlo, aké v tom čase budovali bohaté mníšske rády latinskej Európy. Kláštor bol tvorený jednoduchou stavbou, možno z väčšej časti drevenou. Zameranie božohrobcov ako liečiteľskej rehole nevytváralo nutnosť zložitý systém kláštorňých budov. Centrum ich záujmu totiž spočívalo v starostlivosti o biednych a v adorácii pri božom hrobe. Napokon, ten sa aj tak nachádzal mimo kláštora, odkiaľ k nemu prichádzali cez mostík.

Je možné, že existenciu kláštora môžeme badať ešte v jednom prvku. Murovaný otvor vo svahu pod kaštieľom, ktorý určite nie je začiatkom tajnej chodby na Medziarsky hrádok, ako tvrdí naša úsmevná legenda, môže však byť pozostatkom niektorej staršej stavby, trebárs kláštora. Bez ďalšieho výskumu však zostávame v rovine domnienok.

Lenže prítomnosť kláštora stále nevysvetľuje zvláštne umiestnenie kostola vo svahu a nie na vrchole terénu. Túto zaujímavosť je možné vysvetliť jedine tým, že na vrchole sa nachádzal iný mimoriadne dôležitý objekt. Z pomerne strohých informácií, ktoré sa nám o činnosti a zvláštnostiach Rádu Strážcov Božieho hrobu z Jeruzalema zachovali, môžeme vyskladať špecifický priebeh ich bohoslužobných obradov. Tie začínali v interiéri chrámu a pokračovali von na vrchol kopca, kde sa nachádzala stavba neodmysliteľne spojená nielen s obdobím Veľkej noci, ale v prípade božohrobcov v podstate s celou ich mystikou. Na vrchole kopca sa totiž nachádzala Golgota, ktorú tvorili tri kríže, pravdepodobne drevené. Pri Golgote sa odohrávala nemalá časť ich liturgie. Napokon Boží hrob, typický prvok božohrobskej duchovnosti, by bez udalosti z Golgoty a jej prítomnosti v okolí chrámu nedával zmysel.

Trojica krížov mohla byť umiestnená hocikde na vrchole kopca, ako aj v priestore stúpajúceho svahu nad kostolom. Je možné, že úpravy terénu pri stavbe kaštieľa a jeho hospodárskych budov v 18. storočí, zakladaní grófskeho parku v 19. storočí či stavbe kultúrneho domu a cesty v 20. storočí nadobro zmazali aj tie posledné stopy po tomto v minulosti tak dôležitom objekte. Stále však zostáva pomerne veľká plocha takmer bez zásahu, čo vytvára silnú motiváciu pre pokračovanie v bádani a odhaľovaní našich najstarších dejín.

Mgr. Ondrej Glod, historik – Krajské múzeum Prešov -
Kaštieľ v Hanušovciach nad Topľou

Mgr. Michaela Haviarová, PhD.,
realizátorka architektonicko-historického výskumu kostola

Autori fotiek a mapy: Michaela Haviarová, Tomáš Haviar

MLADÍ ZÁHRADNÍCI

OZ Klub mladých mesta Hanušovce nad Topľou (ďalej len KMMH) a Karpatská nadácia

Vďaka tejto nadácii a spoločnému projektu sa uskutočňujú aktivity záhradníckeho zamerania v našom meste. Cieľom projektu bolo vysadenie bylinkového záhonu v materskej škole za pomoci detí a zapojenie sa do vysádzania záhonu. KMMH zabezpečil bylinky, záhradnícky substrát a mohlo sa začať s vysádzaním. Vysadilo sa viacero druhov bylín, ktoré po vysvetlení zasadili deti. Nakoniec si zopakovali názvy bylín a malí záhradníci boli obdarovaní kvetmi, s ktorými utekali domov, aby si ich mohli zasadiť. Vďaka patrí pani riaditeľke MŠ a učiteľkám, ktoré sú týmito aktivitami ná-
pomocné.

STARÁME SA O ZELEŇ

KMMH a Zelenáči sa pravidelne starajú o zeleň v meste a o priestranstvá, ktoré si vzali pod „svoje krídla“. Vysádzajú záhony od jarých kvetín (letničky, trvalky) a okrasné stromčeky pre potešenie. Pre tých najmenších obohacujú pešiu zónu o žabky, jelene a srnky, aby sa pešia zóna stala oddychovou zónou nielen pre obyvateľov nášho mesta, rodičov s deťmi, ale aj pre návštevníkov nášho mesta. Aj touto cestou prosia návštevníkov týchto miest o dodržiavanie poriadku a neničenie rastlín či drevín. Ďakujeme.

PO PRESTÁVKE OPĚ NA CESTÁCH

Folklorný súbor Vargovčan sa aj počas pandémie a zákazu hromadného stretávania prihovára svojim fanúšikom, sledovateľom, priaznivcom krátkymi videami, zosriahmi zo zájazdov či fotkami z predošlých vystúpení. Taktiež Vargovčan účinkoval v projekte prostredníctvom ONLINE vysielania zo Sabinova s večerným programom s ľudovou hudbou Čardáš. Po uvoľnení opatrení súbor opäť nacvičoval, vystupoval na festivaloch, slávnostiach či čepčil nevesty na svadbách. Taktiež sa zúčastňuje na všetkých akciách v meste, pracuje na novom programe „Za spevom a tancom,“ a týmto pozýva všetkých nadšencov spevu a tanca do svojho kolektívu.

Bližšie info na: vargovcan@vargovcan.sk.

DNI MESTA

Mestské kultúrne stredisko v Hanušovciach nad Topľou (ďalej len MsKS) a FS Vargovčan zorganizovali Dni mesta. Išlo o trojdňovú akciu. Piatok bol zameraný na športovú časť pri ZŠ (otvorenie ihriska a telocvične), sobota patrila kultúre a Dňu rodiny, kde v programe účinkovali domáci (MŠ, ZŠ, ZUŠ, Komunitné centrum, FS Vargovčan), hostia (divadielko Cililing, zaslúžilá umelkyňa Mária Mačošková a hostia Muzikanci Raslavice) a v nedeľu bolo odhalenie sochy sv. Floriána pri moste Apollo za účasti duchovných otcov, zástupcov HaZZ Prešov, Vranov nad Topľou, Hanušovce nad Topľou a pozvaných hostí. Po ukončení slávností bolo posedenie v Malom kaštieli. Poďakovanie patrí MsKS, súboru Vargovčan, mestu Hanušovce nad Topľou, základnej škole, chlapcom z údržby, bez ktorých by to nebolo ono a Zelenáčom za úpravu zelených plôch a za výsadbu.

Obrovské ĎAKUJEME.

ŽABKY OPĚ DOMA

Ako ste si všimli, počas prázdnin boli odcudzené 3 sadrové žabky z pešej zóny, ktoré skrášľovali naše námestie a boli určené pre potešenie našich najmenších. Vďaka kvalitnému kamerovému systému mesta Hanušovce nad Topľou a rýchlosti polície v našom meste sa podarilo vypátrať zlodějov, ktorí žabky odcudžili. Žabky sú opäť doma a veríme, že si ich užijete počas jesene.

LETNÉ KINO POD DUBOM

MsKS v spolupráci s FS Vargovčan v rámci kultúrneho leta pripravili premietanie v parku pod názvom Letné kino pod Dubom, a to počas štyroch večerov. Išlo o skúšobný projekt, ktorý sa osvedčil a plánuje sa letné kino aj budúci rok. Poďakovanie patrí návštevníkom a všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom prispeli k tomu, aby letné kino pod Dubom premietalo.

Autori textu: Jozef Varga a Miloš Kmec
Foto: Miloš Kmec

Jubilanti

Milí čitatelia,

ako v ostatnom čase pravidelne avizujeme, v dôsledku stále sa meniacich opatrení v súvislosti s pandemiou koronavírusu Covid-19, uverejňujeme a aj v budúcnosti budeme uverejňovať iba jubilantov, ktorí svojim podpisom potvrdili súhlas so zverejnením osobných údajov.

70 rokov

Juraj Lukáš, Šarišská ulica
Jolana Molitorisová, Štúrova ulica

80 rokov

Zuzana Macejová, Počekanec
Mária Onderová, Šarišská ulica

90 rokov

Helena Kopasová, Komenského ulica

Všetkým jubilantom srdečne blahozeláme so želaním, aby v zdraví a šťastí prežili ešte veľa ďalších rokov.

Prosíme aj ostatných, ktorí sú v roku 2021 jubilantmi (70, 75, 80, 85, 90, 95 a viac rokov), aby sa ohľadom súhlasu so zverejnením osobných údajov ozvali redakcii Hanušovských novín na telefónnom čísle 0902 970 853 (Agáta Krupová) a agendu spojenú s osobným podpisom dohodneme telefonicky.

Manželstvo uzavreli

Marek Horvát a Jolana Lacková
Miloš Molitoris a Tamara Imrichová
Tomáš Poráč a Mgr. Eva Ivanecká
Tomáš Smolka a Viktória Vargová
Peter Bača a Michaela Vozárová
Jaroslav Pilat a Simona Bernasová
Jozef Mikolaj a Eva Ferková
Patrik Bratko a Ing. Alžbeta Čabalová
Július Horvát a Valéria Filľová
Patrik Cibrik a Nela Huňáková
Ing. Ján Tešínský a Mgr. Jarmila Harčariková
Ing. Ján Goga a Veronika Dobranská
Igor Onderčo a PaedDr. Lucia Kitková
Peter Zajíc a Kristína Kačmárová
Miroslav Hanzo a Dominika Kamenská

Narodili sa

Lujza Puškárová
Livia Krajňáková
Maximilián Puľo
Peter Chromý
Anna Hermanovská
Samuel Baran
Anna Lucia Horvátová
Markus Čurlik
Jaroslav Horvát
František Frenák
Matúš Ondov
Patrik Cibrik
Július Horvát
Tadeáš Slipecký
Kevin Baláž
Michal Čebra
Tobias Straka

Dominika Cibriková
Jakub Sabo
Jonáš Pastirčák

Opustili nás

Zuzana Velebírová
Mária Sabová
Dušan Varga
Zuzana Ferencová
Zuzana Chmeľovská
Helena Skriňáková
Michal Krajňák

Pripravila Katarína Pirščová
matrikárka

Deň poľovníctva a ochrany prírody pre deti

Postupne začalo uvoľňovanie prísnych epidemiologických opatrení a prvé veľké tohtoročné podujatie na území nášho mesta sa konalo v nedeľu 7. júna 2021. Hlavnými usporiadateľmi bolo Krajské múzeum v Prešove – Kaštieľ v Hanušovciach nad Topľou, Mesto Hanušovce nad Topľou, Klub chovateľov farbiarov a Slovenský poľovnícky zväz – OPK Vranov nad Topľou.

Celodenné podujatie sa uskutočnilo v areáli Veľkého kaštieľa. Program začínal ráno slávnostnou svätouhuberskou omšou, po nej nasledovala bonitácia farbiarov. Súčasťou programu bola aj lesná pedagogika a ďalšie eko aktivity pre deti, sokoliari, kone z Ranča Breziny, prezentácia českého fúzača, predaj poľovníckych doplnkov, ale aj prehliadka kaštieľa a archeoparku. Súčasťou podujatia bola aj súťaž vo varení gulášu, ktorého sa zúčastnilo šesť družstiev; vyhrali ju hermanovskí poľovníci. Návštevníci sa tešili aj na avizované vystúpenia domácich folklórnych súborov, ktoré sa však nakoniec nekonali.

Orgován mieru

Dňa 14. júna sa v koncertnej sieni Malého kaštieľa konalo pekné podujatie, ktorý pripravila riaditeľka MsKS Bc. Ľubica Tomková a predsedníčka ZO SZPB Hanušovce nad Topľou Mgr. Helena Lipčáková. Celým programom, ktorý bol venovaný najmä mladým – žiakom ZŠ – sa niesla myšlienka, aký dôležitý je mier pre ľudí a že nie je samozrejmosťou, lebo mnohí za ten mier vo vojne bojovali a aj padli. Ako hostia sa podujatia zúčastnili zástupca primátora Jozef Varga, vedúca školského úradu PaedDr. Ľubica Vargová. Prítomní boli aj manželka Luščákoví; otec pána Luščáka padol koncom 2. svetovej vojny v bojoch o Liptovský Mikuláš.

Očkovanie psov

Regionálna veterinárna a potravinová správa vo Vranove nad Topľou uskutočnila v sobotu 19. júna 2021 na parkovisku pri ihrisku očkovanie psov proti besnote. Psy, ktoré doteraz neboli čipované, boli podľa zákona nielen zaočkované, ale aj začipované.

3. ročník festivalu Pro musica nostra Sarossiensis

V historických pamiatkach – v siedmich kaštieľoch Prešovského kraja (Prešov, Hermanovce pri Prešove, Brežany, Fintice, Petrovany, Fričovce a Hanušovce nad Topľou) – sa uskutočnilo sedem koncertov tohto medzinárodného festivalu klasickej hudby. Festivalový program bol veľmi pestrý.

V hanušovskom barokovom Veľkom kaštieľi sa uskutočnil siedmy, teda posledný festivalový koncert v stredu 23. júna 2021 v podvečerných hodinách. Skutočne zaujímavý projekt pod názvom Hudba pri stole predstavil prítomnému publiku vynikajúci súbor pre starú hudbu Solamente Naturali, ktorý viedol huslista Miloš Valent. Okrem samotnej hudby účinkujúci prezentovali i mravoučné príbehy, ľúbostnú poéziu a prózu s tancami a piesňami z hudobných zbierok.

Spolu so skupinou Solamente Naturali tu predviedol svoje majstrovstvo v hre na bicie nástroje najrôznejšieho druhu Kiril Stoyanov – prvý tympanista Slovenskej filharmónie, pôvodom Bulhar.

Očkovanie proti Covidu

Keďže je už povolené očkovanie proti Covidu-19 aj v ambulanciách všeobecných lekárov, iniciatívy sa chytili aj niektorí lekári v Hanušovciach nad Topľou. Na základe rozhodnutia Ministerstva zdravotníctva SR od 1. júla 2021 začal ako prvý v našom meste očkovať MUDr. Valentín Dulina očkovacou látkou od spoločnosti Pfizer. Záujemci o očkovanie sa môžu hlásiť na tel. č. 057 44 50 728.

Okrem toho po mes-

tách a obciach prebiehala akcia Bezpečný región – Očkujeme priamo v obci. Toto očkovanie zabezpečovalo Ministerstvo zdravotníctva SR a Okresných úradov SR. Po vyhlásení mohli sa takto prísť zaočkovať aj záujemcovia bez predchádzajúceho ohlásenia. V našom meste sa očkovalo v stredu 28. júla 2021 jednodávkovou očkovacou látkou Janssen od spoločnosti Johnson & Johnson. Táto vakcína je určená pre osoby nad 8 rokov a poskytuje ochranu proti ochoreniu už po štyroch dňoch.

Dni mesta Hanušovce nad Topľou

Covidová pandémia spôsobila, že sa do júna nekonali žiadne hromadné mestské oslavy. A tak vedenie mesta a MsKS v závere júna zorganizovali trojdňové Dni mesta. V piatok 25. júna 2021 sa konalo slávnostné otvorenie multifunkčného ihriska a telocvične ZŠ a následne sa tu uskutočnil futbalový turnaj o Pohár primátora mesta. O deň neskôr v sobotu 26. júna 2021 pri Malom kaštieľi bol usporiadaný Deň rodiny, ktorý svojím názvom, charakterom i skladbou programu v sebe zahŕňal Deň matiek, Deň otcov, ale najmä Deň detí.

Nakoniec v nedeľu 27. júna 2021 sa konala slávnosť a odhalenie sochy sv. Floriána, patróna hasičov, pri moste Apollo. Okrem primátora mesta sa prítomným prihovoral aj jeho zástupca Jozef Varga ako iniciátor osadenia sochy sv. Floriána pri Hanušovskom potoku. Duchovní rímskokatolíckej cirkvi, gréckokatolíckej cirkvi a evanjelickej cirkvi a.v., sochu sv. Floriána spoločne požehnali a posvätili.

Zástupca primátora mesta Jozef Varga, iniciátor osadenia sochy sv. Floriána pri Hanušovskom potoku

Členovia HaZZ Hanušovce nad Topľou

Zaujímavá výstava v Malom kaštieľi

Dňa 21. júla 2021 bola v priestoroch Malého kaštieľa predstavená jednodňová výstava prof. PaedDr. Jaroslava Vencáleka, CSc. pod názvom Spoločensko-environmentálne výzvy umeleckej tvorby Františka Veselého spojená aj s besedou. Podujatia sa okrem iných zúčastnil aj prednosta MsÚ PhDr. Slavomír Karabinoš, ktorý mal nad výstavou patronát a hostia zo stropkovského múzea, ktorí tvorbu Františka Veselého ako svojho rodáka zhromažďujú. Podujatie otvorila riaditeľka MsKS Bc. Ľubica Tomková. Kurátora výstavy uviedla ako vysokoškolského učiteľa, ktorý sa zaoberá najmä fenoménom genius loci. Potom sa už slova ujal samotný prof. Vencálek. Prítomným vyrozprával celú genézu jeho záujmu o dielo Františka Veselého s odborným rozborom jedného konkrétneho diela. K problematike sa potom rozvinula aj zaujímavá diskusia.

Detský divadelný tábor

V našom meste v areáli ZŠ sa konal prvýkrát, a to v dňoch 26. až 30. júla 2021. Hlavným organizátorom bolo hanušovské Divadlo spod viaduktu v zastúpení Mgr.

Art. Lukášom Jurkom a Mgr. Ľudmilou Andrejkovou. Mladí slovenskí herci Lukáš Jurko, Martin Zachar, Marek Lupták a Matej Babej učili prihlásené deti počas tábora improvizovať, pantomímu, učili ich tiež používať vlastný hlas a účastníci tábora písali aj divadelný scenár. Všetky tieto počas jedného týždňa nadobudnuté zručnosti využili deti pri príprave záverečného predstavenia, ktoré si prišli pozrieť rodičia, starí rodičia i súrodenci malých hercov.

Letné kino Pod dubom

Tohto leta v mesiaci august začalo v našom meste premietañ Letné kino Pod dubom, teda kino pod holým nebom v parku medzi Veľkým kaštieľom a kultúrnym domom. Toto kino spolu odpremietalo päť filmov: Pásla kone na betóne (6.8.2021), Gladiátor (7.8.2021), Pomáda (13.8.2021) a Johny English (21.8.2021). Pre návštevníkov kina boli počas všetkých premietaní zabezpečené aj stánky s občerstvením.

Organizátorom bolo mesto Hanušovce nad Topľou v osobe zástupcu primátora Jozefa Vargu. S ním spolupracovali Miloš Kmec a Števo Varga (obaja Zelenáci/FS Vargovčan), Bc. Ľubica Tomková (riaditeľka MsKS), PhDr. Slavomír Karabinoš (prednosta MsÚ). Materiálne pomohla riaditeľka ZŠ RNDr. Natália Verčimáková zapožičaním lavičiek a Ján Hreha, predseda turistického klubu Krokus, ktorý požičal plátno na premietanie.

MISS SYMPATIA 2021

V sobotu 7. augusta 2021 v celoslovenskej súťaži Miss Slovensko, vysielanej priamym televíznym prenosom, súťažila niekdajšia absolventka hanušovskej základnej školy a súčasná členka FS Oblík Júlia Ivanová, rodáčka z obce Babie. V tejto prestížnej súťaži krásy si počínala veľmi úspešne. Dostala sa nielen do finále medzi 12 najkrajších Sloveniek, ale získala aj tri tituly, a to Miss Sympatia, Miss Úsmev a Miss Press. Takýto vysoký počet čiastkových titulov si neodniesla žiadna iná finalistka. Je preto zvláštne, že si Júlia neodniesla ani jeden z troch hlavných titulov, čo si vo svojich komentároch všimli aj niektoré celoslovenské médiá.

Hanušovčan Igor Socha riaditeľom Bojnického múzea

Začiatkom augusta 2021 viaceré slovenské médiá venovali pozornosť Mgr. Igorovi Sochovi, nášmu rodákovi, ktorý bol menovaný do funkcie riaditeľa Slovenského národného múzea – Múzea Bojnice, sídlaceho v jednom z najprestížnejších slovenských hradov a zámkov – v Bojnickom zámku. Ako bolo uvedené v Denníku SME – MY Horná

Nitra 9.8.2021, Igor Socha, ktorý pochádza z Hanušoviec nad Topľou, má 45 rokov. „Je absolventom Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Dlhé roky sa profesionálne venuje multimédiám, IT a využitiu moderných technológií a inovatívnych prístupov najmä v oblasti zachovania kultúrnych a prírodných hodnôt. Spolu s manželkou žil vo viacerých mestách na Slovensku, následne desať rokov v Rakúsku, kde podnikal. Na Slovensko sa vrátili v apríli v roku 2019, keď Socha získal prácu na Bojnickom zámku. Od začiatku svojho tunajšieho pôsobenia sa venuje využitiu moderných technológií v múzejníctve, a to nielen v prezentačných, ale aj odborných činnostiach. Je autorom a tiež vedúcim realizačného tímu spolupracovníkov. Od roku 2020 bol vedúcim projektu novej múzejnej komunikácie.“ (Čítajte viac na <https://myhornanitra.sme.sk/c/22717985/bojnicky-zamok-po-novom-vedie-vychodniar-igor-socha-muzeum-chce-sprístupnit-na-maximum-foto.html>)

BIBIANA a úspešná Alexandra Hrehová

Úspešnou Hanušovčankou bola tohto roku aj Alexandra Hrehová, toho času študentka Akadémie umení v Banskej Bystrici. Na 29. ročníku celoslovenskej výtvarnej súťaže BIBIANA – Kolekcia Najkrajšie knihy Slovenska 2020 získala Cenu Slovenskej národnej knižnice za študentskú prácu pod názvom **Idey vrhajúce tieň**.

Do celej súťaže bolo prihlásených 137 kníh. Knihy hodnotilo 15 porotcov – špičkových profesionálov v odboroch ilustrátor, grafický dizajnér, fotograf, polygraf a i. Predseda poroty Igor Piačka – akademický maliar, podujatie zhodnotil, že aj napriek tomu, že kvôli covidu bolo prihlásených diel do súťaže menej ako po iné roky, „bola kvalita knižnej produkcie vo svojich najlepších výsledkoch na tradične vysokej úrovni.

Zmena vo vedení MŠ

K 1. septembru 2021 došlo v Materskej škole v Hanušovciach nad Topľou k zmene jej vedenia. Doterajšiu riaditeľku PaedDr. Silviu Demetrovičovou strieda 41-ročná Mgr. Katarína Bindasová, absolventka Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity, ktorá tu pôsobí už plných 23 rokov. Katarína Bindasová je poverená riadením MŠ na polročné obdobie, a to pokiaľ sa neuskutoční výberové konanie na miesto riaditeľa MŠ. Silvia Demetrovičová pôsobila v našom meste 16 rokov, najprv 8 rokov ako učiteľka a potom 8 rokov ako riaditeľka školy.

Krátke správy spracovala
Agáta Krupová

HANUŠOVČANIA VO SVETE

S podobnou myšlienkou som sa pohrávala už dávnejšie. Stručne som sa tejto problematiky ako mestská kronikárka dotkla už aj v ročnom zázname za rok 2018. Avšak urobiť niečo podobné aj do Hanušovských novín vzniklo na základe podnetu od pána prednostu pri jednom pracovnom sedení. Tak som rozmýšľala, ako to urobiť. Povedala som si, že oslovím tých, ktorých osobne poznám, alebo poznám osobne ich rodičov, snád' budú ochotní so mnou spolupracovať. Mojmimi ďalšími kritériami pri výbere bolo, aby som mala pokrytých mužov aj ženy, mladšiu aj staršiu generáciu, ľudí s rôznym vzdelaním a čo najviac svetových lokalít. Samozrejme, človek dopredu nikdy nevie, kto bude a ako bude reagovať. Pristúpia na spoluprácu všetci – alebo nie?

Oslovila som 18 ľudí, z nich kladne reagovalo jedenásť. Keď už som bola v tejto robote v poriadnom rozbehu, začali mi prichádzať z rôznych strán rôzne avíza typu: A ten je tam a tamten hentam, aj ich by bolo dobré osloviť. Žiaľ, ani pri najlepšej vôli už to nešlo. V budúcnosti veľmi rada oslovím všetkých, ktorí prejavia záujem, no v tomto čase už nebolo v mojich silách zvládnuť viac, ako ponúkam na nasledujúcich stránkach.

Pri kontaktovaní mi pomohli výdobytky súčasnej doby. Ako inak by som sa mohla rozprávať s niekym v hociktorom štáte alebo na hociktorom kontinente aj dve hodiny?

Všetkým respondentom som kládla zhruba tie isté otázky – čo vyštudovali, čo ich viedlo do zahraničia, čo tam robili, ako sa im v zahraničí žilo-žije, prečo sa vrátili alebo nevrátili. Žiadala som ich tiež, aby porovnali svoj život v zahraničí so životom na Slovensku, v čom vidia výhody a v čom nevýhody Slovenska a krajiny, v ktorej žili či žijú. Ak majú deti, zaujímalo ma aj to, ako vnímajú Slovensko ich deti.

A tak teraz, vážení čitatelia, budete čítať o jedenástich osudoch ľudí v zahraničí. Možno mnohým v niečom otvoria oči, možno nebudete s nimi vo všetkom súhlasiť, no možno si z nich vezmete nejaké rady, možno nejaké ich skúsenosti sa pokúsíte zúžitkovať vo svojich životoch a možno vás v mnohom obohatia iným spôsobom. Budem sa veľmi tešiť, ak tomu tak bude, lebo toto bol aj cieľ nášho spoločného úsilia. No ak budete všetky príspevky pozorne čítať, určite si všimnete, že tak, ako sme rôzni ľudia a žijeme rôzne životy, tak niekedy aj rôzne pristupujeme k tým istým či podobným reáliám. Niekedy máme na istú vec ten istý pohľad, no niekedy sa naše názory na tú istú vec úplne rozchádzajú. Je to prirodzené a odráža sa to aj v rozprávaniach mojich respondentov.

V závere, ale nie v poslednom rade, sa chcem úprimne poďakovať všetkým tým, ktorí so mnou na tomto projekte spolupracovali: Želám vám, milí priatelia, aby sa vám v živote vždy darilo a keď prídu prekážky, aby ste ich tak bravúrne zdolávali ako doposiaľ.

S úctou Agáta Krupová

Katarína Drapová, 40 rokov, Francúzsko

Katka s manželom a synom

Po siedmich mesiacoch uzatvorenia ich prevádzky mala v práci hyper rušno, napriek tomu nechcela rozprávať, radšej mi svoj príbeh v stručnosti napísala.

„Neviem si predstaviť rozhovor. Moja hovorená slovenčina je nabúraná, preto si myslím, že písaním sa vyjadrujem lepšie. Tak mám totiž čas na rozmýšľanie.

Začala by som presne tam, kde to všetko začalo.

Podnet:

Andrea Bocelli.

To je môj odpich do plánov.

Môj blahobyt.

Jeho hlas a hlavne hudba ma posilňovali a posúvali (aj dnes) v predstavách mimo našich výšin, keď som si ho donekonečna prehrávala vysedávajúc pod evanjelickým kostolom alebo doma na balkóne pozerajúc v noci na hviezdy «Veľký a Malý voz». Pocit, že si pôjdem pozrieť, čo sa deje a ako to vyzerá za hranicami, bol vo mne prítomný.

Odjakživa.

Avšak kam a kedy, nebolo naplánované. Nemala som žiadny dôvod pre môj odchod. Bola len intuícia. Vedela som, že pôjdem...

Jedného dňa jeden telefonát, jediný môj súhlas, jeden cestovný lístok a všetko som nechala tak, ako bolo. Plány sa rozchýbali,

dostali konkrétny smer:

Paríž.

Prečo nie...?!

Dala som výpoveď v práci a išla s priateľmi na 3-týždňovú dovolenku do Bulharska. Rozličné cesty pre našu bandu začali niekde tu.

Vykročili sme tam, kam je určené ísť.

V Kysaku v deň odchodu do Paríža to skoré ráno malo inú zvláštnu chuť. Chuť plnú očakávaní, zvedavosti, emócií.

Správnych – jednoznačne!

200 frankov vo vrecku, slovník, batoh...

Vlak sa pohol a mne vtedy preletela hlavou myšlienka: «Tak a teraz začína nový život.»

Plánované tri mesiace sú dnes 21 rokov.

Nikdy som neuvažovala nad tým, či ostanem, či sa presuniem na iné miesto.

Nikdy som sa nezamýšľala nad podobnými zbytočnými otázkami...

Nemám rada špekulácie.

Som tu a riešim veci a ľudí, čo mi prídu do cesty.

Žijem pre dnešok.

Adaptovala som sa tu, som tu doma.

Jazyk sa na mňa nalepil, ani netuším ako.

Martin Gdovin, 44 rokov, Bahrajn a iné krajiny sveta

Martin Gdovin v mešite v Bahrajne; v arabskom oblečení vychutnáva miestny čaj

Keď sme začínali rozhovor, najprv si zaspomínal na svojich hanušovských triednych učiteľov – Máriu Čengeryovú, Máriu Mattovú a Andreja Čákyho. Zo ZŠ v roku 1991 odišiel na Strednú priemyselnú školu elektrotechnickú do Prešova. Štúdium na Fakulte elektrotechniky a informatiky Technickej univerzity v Košiciach ukončil v roku 2001.

Martinovo cestovanie po svete začalo v období štúdiá, ktoré medzi štvrtým a piatym ročníkom VŠ na rok prerušil; vycestoval do USA do mesta Cleveland v štáte Ohio navštíviť rodinu s koreňmi spod Slanských vrchov z Hermanoviec nad Topľou. Za rok sa tu učil jazyk, pracoval i cestoval a po ukončení VŠ sa sem spočiatku pomýšľal vrátiť. Ako novopečený inžinier však v roku 2001 začal pracovať vo svojom odbore v jednej bratislavskej firme, odkiaľ po niekoľkých mesiacoch presedlal do Siemensu. Po štyroch rokoch v Bratislave v 2005 začali jeho cesty po svete.

„Už pred rokom 2005 som vedel, že ma to tam ťahá. My, východniari, máme také túlavé topánky, lebo veď mnohí máme niekoho z rodiny vonku vo svete. Môj pradedko z otcovej strany viackrát vycestoval do Kanady, z matinej strany sa zas natrvalo usadil v USA brat mojej babky v štáte Ohio. Okrem toho sme už aj predtým s rodičmi chodili hore-dole po celom Československu, Maďarsku, Bulharsku, takže cestovanie som mal v krvi. Počas vysokej školy som tiež rád stopoval a takto na vlastnú päsť som bol v Taliansku i zopárkrát v Prahe. Páčilo sa mi to a rád som počúval príbehy z ciest šoférov, či už kamionistov, či biznismenov, ktorí precestovali celý svet. Keď sa ot-

vorili hranice, zlomovým bodom pre mňa bola tá Amerika. Tam sa mi to zapáčilo, že aha, tu sa dá cestovať, tu je to také slobodnejšie. Človek spoznal aj dolár, ako sa dá zarobiť. Takže už vtedy som rozmýšľal, že chcem v živote dosiahnuť, zažiť a vidieť niečo viac. Mal som školu, vedel som jazyk a keď som sa vrátil, sníval som o živote vonku tak silno, že som si to doslova privolal a vyhral Zelenú kartu.“ Vstup Slovenska do Európskej únie v roku 2004 a neskôr aj do schengenského priestoru však radikálne zmenil jeho zmýšľanie vo vzťahu vycestovať do USA či vysnívanej Kanady, takže Zelenú kartu nakoniec nevyužil.

Vďaka zamestnávateľovi začal služobným autom cestovať po Európe – Berlín, Záhreb i Budapešť. Okrem toho prešiel naprieč celou Európou od severu na juh. Hovoril: „Mali sme taký 9-tisíc kilometrový trip, že sme išli s Hanušovčanmi hore do oblasti severného polárneho kruhu cez Poľsko a Fínsko, tam sme sa otočili a trielili späť dole cez Nórsko a Nemecko späť domov. Neskôr na juh až po Grécko.“

V roku 2005 túlavé topánky zaviali Martína na tri mesiace do Mexika. Nechal dobrotu, lebo sa chcel učiť španielčinu a spoznávať krajinu i ľudí. Z Mexika prišiel domov na Vianoce 2005. Odtiaľ smerovali jeho kroky do Írska. „Odišiel som priamo z novoročnej zábavy U Hricka, ráno o štvrtnej nasadol na vlak a cez Bratislavu som smeroval do Írska. Bol som si istý, že si tam prácu nájdem, lebo ekonomika tam vtedy previtala. A stalo sa. V januári 2006 som si našiel stavebno-elektroinžiniersku prácu, v ktorej som zotrval dva roky. Potom prišla vysnívaná robota v elektroenergetike, presne to, čo som študoval v Prešove aj v Košiciach, keď ma v roku 2008 zamestnala jedna írsky – ako ináč - medzinárodná firma, ktorú by som prirovnal k podniku Slovenské elektrárne, a.s. Táto firma mala rozbehnuté medzinárodné projekty po celom svete aj v Bahrajne. Medzitým som sa aj oženil, takže prvých päť rokov som s rodinkou žil a pre túto firmu pracoval v Dubline a od roku 2013 v Bahrajne. Pomáhame tu miestnemu ministerstvu energetiky budovať vysokonapäťové rozvodne a prenosové káblové siete. Spolu je to už 13 rokov, čo pracujem pre túto írsku spoločnosť. Írsko sa stalo mojou malou zelenou Kanadou tu v Európe, relatívne blízko pri rodine. V Írsku som si uvedomil, že rozhodnutie nemigrovať do Ameriky na Zelenú kartu bolo pre mňa správne, a že chcem byť častejšie doma s rodinou a pri milovaných Slanských vrchoch.“ Vďaka kontraktom tejto firmy s ázijským svetom prešiel Martin pracovne veľkú časť Ázie – turecký Istanbul, Indiu,

Katka so synom

S manželkou Norikou v mešite

Sri Lanku, Saudskú Arábiu či Južnú Kóreu, až dlhodobo zakotvil v Bahrajne. Jeho firma má tu rozbehnutých veľa projektov, keďže v krajine pôsobí už 45 rokov.

Martinova manželka je Slovenka. Majú dve deti – Sebastianu a Chiaru, ktoré sa napriek piatim rokom života v Írsku narodili doma na Slovensku. Deti vyrástli a začali v Bahrajne chodiť do školy. Zaujímalo ma preto, aká je Bahrajn krajina. Predsa len, krajiny islamu – napriek tomu, že väčšina ľudí má o nich unifikovanú predstavu – všetky žijú svojím vlastným životom s niekde viac, inde menej prísnyimi pravidlami. Čo za krajina je teda Bahrajn a nakoľko sú tam prísne pravidlá?

„Osobne som prvýkrát zaregistroval Bahrajn niekedy na začiatku tisícročia pri pozieraní Formuly 1. Krajina totiž začala byť vo svete známa tým, že na svojom území vybudovala nový štadión pre túto disciplínu motoristického športu, podobný ako v Maďarsku či inde vo svete. Bahrajn je jedna z najmenších arabských krajín na Strednom Východe pozostávajúca z 33 nevelkých ostrovov v Perzskom zálive. Jeho celková rozloha je iba 760 km². (Poznámka: Rozloha Slovenska je cca 49 000 km².) Obyvateľov má asi toľko ako v Čechách Praha. Polovica z toho sú miestni Bahrajčania. Ďalšiu polovicu tvoria tzv. expati, teda expatrioti, ku ktorým patrí aj ja. To sú ľudia ako ja, teda z iných krajín, ktorí tu žijú kvôli svojej práci – letci, inžinieri, lekári či robotníci na stavbách alebo služobníctvo v domácnostiach. V porovnaní so susednou Saudskou Arábiou nie je Bahrajn ani taký veľký, ani taký bohatý, avšak aj v Bahrajne je, respektíve bola základným pilierom jeho ekonomiky ropa a jej spracovanie. Ropa sa však rýchlo miňa; Bahrajn bola prvá krajina v regióne, keď v roku 1932 objavili ropu. Bahrajn je však obľúbenou turistickou destináciou aj pre Saudských Arabov, nakoľko je omnoho flexibilnejší a progresívnejší. Napríklad v Saudskej Arábii stále platí tzv. šaria, čo znamená, že vás môžu ubíť, uťat ruku či ukameňovať, no v Bahrajne toto islam-

ské právo neplatí už roky. Človek sa tu cíti dobre, hoci nie je domáci, lebo krajina už dávno závisí od cudzincov a potrebuje cudzincov. Bahrajčania si zvykli aj na pomocníkov v kuchyni, výpomoc slúžok či stavanie domov, čo im zabezpečujú Indovia, Bangladéžania, Filipinčania. Pre všetkých sú tu nastavené také podmienky, aby sa tu ľudia mali dobre. Takže ak v Katare alebo v Saudskej Arábii je to striktnéjšie a ženy musia byť zahalené, v Bahrajne to nie je. Nehovorím, že ženy tu môžu chodiť v minisukniach, ale už v roku 2013, keď som sem prišiel s manželkou, už to bolo voľnejšie ako v ostatných islamských krajinách a zahalovať sa nemusela. Či som biely alebo tmavý, je to tu viac-menej jedno – vítajú všetkých a človek sa prispôbi. A dokonca si tu nájdeme aj krčmu či kostol...“

Bahrajn má voľnejšie pravidlá nielen v oblasti islamského práva, ale aj čo sa týka piva či bývania. Napríklad Martin s rodinou býva v niekoľkokoposchodovej budove spolu s Američanmi, Rusmi, ale aj Arabmi. Pri dome má more, takže v súčasnosti sa vo voľnom čase venuje vodným športom, tenisu, voľný čas rád trávi aj na kolieskových korčuľoch. S deťmi bicykluje, no iba po rovinkách, lebo hory tam nemajú žiadne. Najvyšší kopec v ich okolí je piesčitý a nižší ako naša Hurka. Môže tiež vybehnúť do piesočnej púšte, ísť niekam loďou, sadnúť do dobrých reštaurácií, kde sa podáva napríklad aj české pivo. Tým, že je Bahrajn turistická krajina, je tu aj veľmi veľa kín. Keďže v Saudskej Arábii voľakedy nemali kiná a keď ich už mali, ženy do kín chodiť nemohli, tak prichádzali si užiť do Bahrajnu, kde mali ženy dovolené aj šoférovať (Poznámka: V Saudi je dovolené ženám viesť motorové vozidlo až od roku 2018.) Čo sa týka ďalšej kultúry, sem-tam sa organizujú nejaké koncerty a iné kultúrne podujatia, kam sa snažia furt privolať niektoré veľké hviezdy najmä v čase, keď sú v krajine preteky Formula 1.

V rámci veľkého mixu rôznych národov a národností je v Bahrajne aj početnejšia komunita Slovákov a Čechov. Dokonca ich istý čas bolo až okolo dvesto. Veľmi populárne tam boli tiež slovenské letušky, ktoré zamestnávala miestna letecká spoločnosť. Mali tam aj československý ples a v malých skupinkách sa rodáci raz za mesiac stretávali na pive. No Gdovinovi majú kamarátov aj Američanov a Rusov, raz tých, potom druhých, tak ako postupne jedni prichádzajú a ďalší odchádzajú. Martin pozná aj dve východniarky, ktoré sa tam vydali a šťastne tam žijú.

Popri cestovaní a spoznávaní ľudí Martina najviac lákali cudzie jazyky. Dnes najlepšie

ovláda angličtinu, lebo ju využíva pracovne. Na základnej škole pod vedením učiteľky Cyporanovej sa učil ruštinu. Za tri mesiace v Mexiku bol každý deň v škole a za ten krátky čas zvládol zhruba stredný level španielčiny. Počas práce v Siemensu sa zároveň učil nemčinu, ale ako hovorí, z cudzích jazykov na báze latinského písma túto ovláda najslabšie. No v arabskom svete sa trochu priučil arabčine. Je to preňho najťažší jazyk, no vie nielen povedať bežne zaužívané frázy hovorovej reči, ale ich aj prečítať a napísať. Aj esemesky občas píše po arabsky. „Vždy tam, kde som bol, som chcel vedieť dohovoriť sa. Keďže som v Bahrajne už osem rokov, tak sa na mňa aj z tej arabčiny niečo nalepilo,“ dodal s úsmevom.

Martinove deti tiež perfektne ovládajú angličtinu, lebo chodia do nevelkej súkromnej anglickej školy, kde sa učia deti z rôznych krajín sveta. 99% výuky je tu v angličtine a 1% v arabčine, tzv. britský curriculum. V škole vládne veľmi dobrá atmosféra a vedľa na dvore pobejú sliepky, kačky i zajace. „Vybudovali tu veľmi dobrý systém škôl, aby ľudia, napríklad inžinieri ako som ja, lekári, letci, čo tu pracujú od Kanady až po Nový Zéland a z Afriky, aby sa tu cítili doma. A v Bahrajne sa naozaj žije dobre, tak rodinne. Školy sú tu veľmi kvalitné. Učiteľov tu lákajú z Írska, Anglicka, Nového Zélandu, takže majú vysoký štandard angličtiny. Vďaka tomu tu rodiny ostávajú nielen niekoľko rokov, ale aj desaťročí. Napríklad môj šéf je tu už viac ako 30 rokov. Aj toto veľmi jasne hovorí o tom, že v krajine sa naozaj veľmi snažia vytvoriť čo najlepšie prostredie pre cudzincov, ktorí im pomáhajú

Martin so synom Sebastianom a dcérou Chiarou počas návštevy mešity, Manama, Bahrajn

Do Bahrajnu za Martinom a jeho rodinou pricestovala jeho mama Mária Gdovinová so sestrou Annou Onderovou (Február-2015)

jú stavať budovy, cesty, ale aj letiská, nové ostrovy či metro a celú infraštruktúru.“

Martinovi a jeho manželke však veľmi záleží, aby ich deti ovládali aj slovenčinu, keďže sú so Slovenskom silne spätí a pravidelne tu navštevujú rodičov a rodinu. Deti majú tiež veľmi dobré vzťahy so starými rodičmi s oboch strán. Z Írska tak prichádzali na Slovensko pravidelne 3-4 krát do roka, z Bahrajnu 2-3 krát ročne, no teraz v dobe covidovej iba raz ročne. Doma s deťmi rozprávajú po slovensky a zabezpečili im aj slovenské televízne programy, keďže si uvedomujú, že by mohli ľahko sklznúť iba do angličtiny. Okrem toho ich deti robili na Slovensku aj rozdielové skúšky. V júni, keď som robila rozhovor a na Slovensku sa situácia uvoľňovala, v Bahrajne sa covid rozširoval a pravidlá prítvrdzovali. Deti mali školy znova online, tak prišli na Slovensko a pri babke v Chorvátskom Grobe si popri učení cez počítač v záhrade zbierali jahody a trhali čerešne, a tak užívali 2-týždňovú karanténu.

Zaujímalo ma však aj Martinov vzťah k Slovensku po takmer dvoch desaťročiach strávených kdekade po svete. Kde je skutočne doma? Povedal: „Keď som vyšiel vonku a cestoval, hovoril som si, že som doma na planéte Zem. Počas roku, ktorý som ako študent strávil v USA, som počul príbehy mnohých Slovákov a Poliakov, čo buď pred vojnou, po vojne, koncom 60-tych, ale aj neskôr v 90-tych rokoch odišli do Zámoria, zostali tam načerno a nemohli sa vrátiť domov. Vtedy som si uvedomil, aké je to tvrdé a ťažké odísť, zarábať a nemôť sa vrátiť späť ani len na návštevu. Už vtedy som tak akosi v hĺbke pocítil, že chcem byť bližšie pri domove. K dobrému mi nahrало aj to, že sa Európa otvorila Slovensku. Máme radi Slovensko a fakt často tu chodíme. Nuž a pre

mňa takýto pravý domov, pravé miesto, kde sa cítim dobre, sú dedinky a mestá pod Oblíkom.“

Okrem Slovenska sa Martin zo všetkých krajín, ktoré precestoval a zažil na vlastnej koži, najlepšie cítil v Írsku a Bahrajne, preto tam aj doteraz strávil najviac času. „Všade sú ľudia dobrí aj zlí, ale Slovákom sú najviac podobní Íri. Aj ich je cca päť miliónov ako nás, a tak ako my sme boli pod Maďarmi, oni boli pod Angličanmi; je to rebelský a scestovaný národ za robotou a lepším životom ako aj náš slovenský národ.“

Žijú tam veľmi otvoreni a dobrí ľudia. V Bahrajne sú zasa veľmi dobrí Arabi otvorení svetu. Oni boli zasa vždy dobrí obchodníci. Na bahrajnských ostrovoch boli voľakedy oázy s pitnou vodou, tak veľmi vzácnou pre putujúcich púšťou i po mori. Aj slovo Bahrajn v arabčine znamená dve moria; jedno more klasické slané a druhé podzemné s obrovskými zásobami pitnej vody; Zastavovali tu portugalskí, britskí a iní moreplavci smerujúci do Indie alebo sa odtiaľ vracajúci. Bahrajnski otvorení ostrieľaní obchodníci boli zmyšľaním vždy takí med-

Traja východniari na pretekoch F1 v Bahrajne. Zľava: Martinov brat Jozef Gdovin mladší, otec Jozef Gdovin, Martin (Apríl 2015)

zinárodní a cudzincov vždy vítali, takže aj súčasný človek sa tu cíti veľmi dobre a veľmi slobodne. Pripomína mi to také naše niekdajšie pokojné socialistické Československo. Okrem toho si tu človek spokojne môže nechať otvorené dvere na aute a keď sa idem vonku prejsť, nezamykám dvere na byte, až taká dôvera je tu medzi ľuďmi. Nechcem povedať, že sa tu vôbec nekradne, ale kriminalita je tu fakt minimálna. Dokonca môžem povedať, že deti sa tu vonku voľne pohybujú okolo domu a nebojím sa o ne, čo by som ani v Dubline, ani v Bratislave ich vonku pri bytovke samých nechal. Čo sa týka bezpečnosti je Bahrajn o stupeň vyššie nad nami.“

Štefan Kopas, 36 rokov, Írsko a Francúzsko

Štefan chcel byť profesionálnym kuchárom, a tak študoval spoločné stravovanie v Prešove Pod kalváriou. Namiesto základnej vojenskej služby si vybral polročnú civilnú službu. Počas nej pracoval ako kuchár na grodzinskej Ďablici. Chcel sa totiž zlepšiť v tom, čo sa naučil v škole. Odtiaľ odišiel na kuchársku pozíciu do penziónu U Michala v Ždiari. Zverboval ho majiteľ hanušovskej Immey Michal Hlad, ktorý tam otvoril novú prevádzku. Štefan na to obdobie spomína veľmi rád. Okrem toho, že má rád hory a rád lyžuje, je od prírody spoločenský človek, hrá na klávesy a gitaru, má rád ľudovú muziku, nuž sa rýchlo spriatelil s tamojšími Goralmi. „Keď som išiel mimo sezóny večer vonku, v bare na terase na sudoch som rozložil varhany a dakedy vzal do ruky gitar., Ždiaraci prišli s heligonkou a hneď bola zábava i družná nálada.“

V Ždiari zotrval tri sezóny. Potom zo dňa na deň menil pôsobisko. Na stužkovej jeho vtedajšej priateľky ho oslovil jej známy, či by nešiel pracovať do Írska. Štefan bol otvorený všetkému novému a povedal áno. Príležitosť nedala na seba dlho čakať; raz večer sa ten známy ozval, aby balil kufre. Bolo to mimo lyžiarskej sezóny, takže ukončenie práce v Ždiari bolo bez problémov. V priebehu troch dní sa zbalil a letel do Dublinku. „Pamätám, mamka na letisku v Košiciach vtedy plakala.“

Dublin však nebol konečnou destináciou. Štefanova cesta pokračovala na západný koniec Írska do turistickej krajiny oblasti Connemara a malého mestečka Clifden. Oblať Connemary je silne spojená s pôvodnou írskou kultúrou a používa sa tu pôvodný írsky jazyk. V turistických sprievodcoch sa táto oblasť všade uvádza ako neskutočne malebný kraj. V Clifdene pracoval Štefan ako kuchár na striedač-

ku s kamarátom, ktorý ho sem zlanáril, v hoteli Quay House v susedstve prístavu. „Išiel som do Írska a myslel som, že angličtinu som sa učil, všetko bude v pohode, no: Slowdown! Ich angličtina s výrazným írskym prízvukom ma hneď uzemnila.“ (Smeje sa.)

V Quay House mimo sezóny pripravoval Štefan hlavne tradičné anglické raňajky, počas sezóny aj obedy. „Moja práca bola v pohode. Nikdy som tu nebol taký unavený ako doma. Na Slovensku začínate robiť skoro ráno a skončíte večer. V Clifdene som si odrobil svojich 35 hodín a mal som voľno. Tiež sa mi páčilo, že mi platili týždennú mzdu a k tomu prepitné. Vyhovovalo mi to. Nie ako doma – ľudia chodili na stavby, cez deň sa urobili a večer – jak sa hovorí – nevideli sveta a išli rovno spať. Ja keď som mal dva dni voľna, sadol som na autobus, chodil po krajine a spoznával ju. Bavilo ma to.“

Práca Štefana neskutočne bavila. Írska kuchyňa nemá nič spoločné so slovenskou kuchynou. Všetko tu bolo pre neho nové. Zaúčal ho šéf, tiež vyučený kuchár. Anglické raňajky neboli preňho ťažké – slaninka, vajíčko, fazuľka, párky, black pudding a nechýbal čaj s mliekom. Obedy pripravovali len na objednávku väčšinou z čerstvých darov mora – z kreviet, homárov a podobne, zväčša na prírodný spôsob s rôznymi zeleninovými šalátmi. Občas pripravovali jedlá aj z hovädziny – steaky a homemade hamburgery. Pravdaže iba z čerstvých surovín, nie rozmrazených. Čerstvú zeleninu a bylinky brali z vlastnej záhrady. Úplne iný level ako zvykne byť na Slovensku. Tam sa Štefan naučil skutočne si vážiť jedlo a všetko, čo ponúka príroda.

V tomto hoteli pracoval Štefan len jednu turistickú sezónu, hoci mestečko sa mu páčilo. Pochvaľoval si tamojších ľudí, lebo Íri sú spoločenski ako on. Okrem toho tam bola početná slovenská a poľská komunita. Tam sa Štefan na diskotéke spoznal aj so svojou manželkou, ktorá vtedy v Írsku poslednú sezónu robila čašníčku. Štefan sa pri rozprávaní zasmial, že keby bol prišiel do Írska rok neskôr, nikdy sa nestretnú. „Uvidel som dievča, Francúzsku, ešte k tomu tmavej pleti a rozprávať so mnou začala po poľsky. Môžem povedať, že len vďaka manželke som sa tam naučil poriadne po anglicky, ale celkom dobre viem aj po poľsky. (...) Po skončení sezóny sme sa napríklad rozišli domov, potom prišla na mesiac na Slovensko.“

Rozmýšľali o spoločnej budúcnosti, lenže Marie-France bola trochu šokovaná spôsobom života na Slovensku. No v Ždiari sa jej veľmi páčilo a tu zažila aj prvý sneh vo svojom živote, dokonca dvojmetrový. Po-

tom išiel Štefan do Francúzska a spoločne sa rozhodli, že tam ostávajú, nájdu si prácu a založia rodinu. Štefan však po francúzsky nevedel a bez ovládania jazyka ho do žiadnej kuchyne za kuchára nechceli prijať. Tak sa obaja vrátili do Anglicka. Pracovali v novej reštaurácii v mestečku Wallingford pri Oxforde, no nemali tu takmer žiaden voľný čas. Naviac, keď mala Marie-France voľno, Štefan pracoval a naopak. „Dobre sme tu zarobili, ale peniaze nie sú všetko. Peniaze boli aj budú, ale život rýchlo utečie. Takže sme sa nakoniec vrátili do Francúzska aj kvôli tomu, že v Anglicku je život veľmi drahý.“ Po návrate im pomohlo, že pre začiatok mohli bývať u jej rodičov, keďže vlastnia malý penzión. Keď prišla na svet malá Ivanka, už bývali – ako sa hovorí – vo vlastnom, teda v domčeku, ktorý si medzi tým prenajali.

S nájdením dobrej práce to opäť nebolo ľahké. Štefan pochopil, že pre začiatok musí prijať všetko, čo sa mu ponúkne, napríklad chodil zbierať sliepky na farmy. Nakoniec si našiel dobrú robotu vo fabrike na lososy, kde robili Angličania, takže jazykový problém tu nemal. Postupne sa učil aj po francúzsky.

V tejto fabrike pracuje Štefan dodnes. Začínal za pasom, no neostal pri ňom, ako mnohí iní, ktorí tam pracujú aj 25 rokov. V práci aktívne využíval všetky možnosti naučiť sa niečo nové. Spočiatku za pasom ručne rezal lososy na plátky, no keď jeho vedúci videli, že kde ho posunú, všade je šikovný a všetkého sa chytá, posúvali ho vyššie, až sa vypracoval a v súčasnosti riadi samostatnú prevádzku s 20 ľuďmi. Do tejto fabriky kamióny denne privážajú lososy z Nórska, Írska a Škótska. Štefanova práca je ich príjem i kontrola a po spracovaní ich distribúcia do celej Európy. Aby Štefan vedel, ako sa ovládajú všetky stroje, ktoré

tam používajú, bol s dvomi mechanikmi poslaný na týždennú formáciu do dánskej Kodane. Vedenie fabriky totiž investovalo financie do kúpy nových strojov, ktorými chce prácu viac robotizovať. V tomto smere Štefanovi veľmi prospelo, že dobre ovláda angličtinu, takže dvom mechanikom, čo boli s ním, robil aj tlmočníka. Vo fabrike si Štefan zvykol aj vďaka dobrému pracovnému kolektívu a dobrému vedeniu fabriky, ktoré zamestnáva 180 ľudí. Teraz dokonca aj napriek covidu sa zväčšujú a rozširujú, kapacitu fabriky chcú zdvojnásobiť. Mimo sezóny bude ich fabrika zamestnávať 360 ľudí, no počas Vianoc a Veľkej noci to bude ešte viac.

Štefan s manželkou a dcérou Ivankou žije pri mori v dedinke Lannédern vo francúzskom Bretónsku, čo je najzápadnejší polostrov medzi prielivom La Manche a Atlantickým oceánom. Dedinka má len okolo 300 obyvateľov, no Štefan má len 10 minút autom do práce a veľmi dobrú dostupnosť do miest za nákupmi. Vo Francúzsku Štefan žije už 15 rokov, z toho 14 rokov pracuje vo fabrike na lososy. Ich dcéra Ivanka má 12 rokov. Hovorí: „Začínali sme z ničoho, nakoniec sme si vlastnými rukami všetko pekne zariadili. Pri dome máme aj záhradku; v nej rozvoniava rozmarín, tymián, bobkový list... Iba si to pekne odtrhnem, dám do rúry a pripravované jedlo krásne rozvoniava.“

S rodinou pravidelne chodí na Slovensko, no cíti sa tu už viac cudzí ako vo Francúzsku. Cudzí je mu tunajší spôsob života, napríklad bežná komunikácia v obchodoch a na úradoch – mnohí sú dosť nepríjemní. „Ľudia na Slovensku sa zlostia na zbytočnostiach. Mnohé veci sa dajú riešiť aj inak, nielen zlostou. A ďalšia vec – všimol som si, ako sa tu veľmi plytvá jedlom. Po rôznych oslavách sa niekedy veľa jedla vyhadzuje. Nie je to dobré ani z ekologického ani z ekonomického hľadiska. Slováci stále nariekajú, akí sú chudobní, ale nie je to pravda, treba len prestať zbytočne mlieť. A nevi-

em pochopiť, kde sa tak stále každý plaší? Obchody máte otvorené ešte aj v nedeľu. U nás sú zavreté, lebo čo treba v nedeľu kúpať? Všetko sa dá kúpiť v sobotu a cez týždeň. V nedeľu sú otvorené len reštaurácie, bary, cukrárne a pekárne, aby sme mali čerstvú bagetu. Nikto sa neplaší. V pohode sú kúpi chleba, sadne dakde nabok na terasu, dá si kávičku, prečíta noviny...“

Opýtala som sa ho, či mu nepríde občas ľúto, že už nerobí kuchára. Odvetil, že teraz už nie. Robiť kuchára znamená pracovať aj počas nedeľ a osláv či iných príležitostí. On si odrobí 35 hodín týždenne a víkendy má voľné pre svoje záľuby – môže ísť vonku s rodinkou, alebo sa venovať svojej kapele. Pri tej zmienke som zbystrila pozornosť. Pamätám si ho, ako hrával so svojou malou kapelou tu v Hanušovciach. Ako sa dostal ku kapele vo Francúzsku? „Náhodou. Išiel som k automechanikovi do jeho súkromnej dielne riešiť problém na aute a vidím, že od neho z domu vychádza dievčatko s huslíčkami. Povedal, že jeho manželka dáva hodiny, lebo v Austrálii, odkiaľ pochádza, bola učiteľka hudby. Ja som mu na to, že tiež hrám na klávesy, tak on, že ma predstaviť kamarátovi gitaristovi. Postupne sa k nám pridali aj basista, ktorý sa sem prisťahoval zo švajčiarskych Álp a bubeník, ktorý už bol dôchodcom. Ja a gitarista sme aj spievali.“ Kapela fungovala 8 rokov. Hrávali zväčša anglický pop rock, a to nielen po lokálnych baroch, ale koncerty mávali tiež v rámci rôznych regionálnych festivalov, na ktoré prišlo aj dvetisíc ľudí. Potom bubeník začal mať zdravotné problémy, prestal chodiť na skúšky a skupina sa rozpadla. „Až raz v novinách som zbadal inzerát, že chlapec – basista – hľadá muzikantov, lebo chce založiť Disco Cover skupinu. Tá hudba ma tiež baví, takže som na inzerát zareagoval, ale istý čas neprichádzala žiadna odpoveď. Aj som na to zabudol. S manželkou sme hneď na to absolvovali eurotrip Nemeckom, Poľskom a pobaltskými republikami. A práve vtedy, 4000 km od Francúzska, sa mi ten chlapec ozval. Nemohli sme to však rozbehnúť do takej miery ako v predchádzajúcej skupine, lebo prišiel covid. V našom repertoári je napríklad Bee Gees, Boney M, Stevie Wonder... Čo sa nástrojov týka, máme také isté ako v predchádzajúcej skupine, plus speváčku. Či som bol v Ždiari, v Írsku či vo Francúzsku, všade ma poznajú ako muzikanta.“

Zaujímala ma aj krajina, kde Štefan teraz žije. „Keď vojdete do Bretónska, na domoch uvidíte typické škridlicové strechy z čierneho štiepaného kameňa, lebo u nás veľa prší, dakedy aj dva mesiace v kuse, keď prídu zimné dni. Nikdy tu nie sú ani

veľké horúčavy, ani veľká zima. Nemáme veľmi ani búrky, hromy a blesky. Manželka povedala, že toľko bleskov, koľko sme teraz videli počas dovolenky na Slovensku, v Bretónsku neuvidí za celý život. Bretónsko je tiež známe takým selským folklórom. Neďaleko od nás je tzv. fantastický les s turistickými trasami a megalitickými stavbami; celkove je táto oblasť zaujímavá krajina plná povestí.“

Štefan sa stal vo svojom francúzskom domove aj rybárom. Chodí s kamarátom, ktorý má loďku, na more. Na sladkovodné ryby by potreboval rybársky preukaz, no na more nie, pokiaľ loví len pre seba. V období ústríc v čase prílivu a odlivu obuje si vysoké gumáky a s kamarátmi chodí s hrabličkami na pláž, aby ich vyhrabovali z piesku. „Je to veľká labužnícka delikatesa, iba ju treba ochutnať. Zo začiatku ma to tiež nelákalo, no teraz to zbožňujem. Dajú sa jesť aj tepelne upravené, ale čerstvé sú lepšie surové. Na mori lovím hlavne krevelty a menšie chobotničky, niekedy aj kraby, sem-tam ulovím homára. Potom sa už doma realizujem ako kuchár – buď na gril, buď barbecue alebo len tak prírodne na panvici. Nemiešam do toho veľa omáčok a korenín. Často stačí soľ, čierne korenie a masielko. Vtedy to najviac vychutnáte.“

Štefan s manželkou a dcérou prichádza na Slovensko hlavne kvôli tým, ktorých má rád – rodičom, sestre, babke, kamarátom. Aj dcéra Ivanka rada prichádza na Slovensko za starými rodičmi a kamarátkou Dankou Dvorskou. Ivanka tak ako jej otec miluje slovenské ľudové piesne a Kollárovcov. Všetci traja však radi spoznávajú aj nové miesta. On a manželka ovládajú francúzsky, anglicky a poľsky, tiež sa nestretia v španielčine, ktorú okrem angličtiny sa učí aj ich dcéra. Štefan niečo rozumie aj po nemcky, lebo z nemčiny maturoval. Hovorí, že znalosť jazykov im dáva slobodu a pocit, že môžu cestovať po celom svete a všade sa vedú dorozumieť.

Vo Francúzsku vo svojom terajšom bydlisku však Štefan s veľkým zanietením propaguje slovenskú tradíciu a slovenský folklór. „Stalo sa, že sme s manželkou zorganizovali jednu akciu pre priateľov. Poslal som mamke peniaze a poprosil ju, aby mi poslala balík s nejakým slovenským alkoholom a pivom Šariš, slovenské vlajky a náš kroj. Obľiekol som sa do toho, aj klobúk som si nasadil a v strede dvora varil kotlíkový guláš; k tomu naša slovenská ľudová hudba. Malo to veľký úspech – bolo nás do tridsať. Odvtedy sa naši francúzski kamaráti veľmi tešia na každú oslavu, ktorú v tomto duchu organizujeme a našu slovenskú pohostinnosť, ktorú takto prezentujeme.“

Krupová Viktória, 40 rokov, Veľká Británia

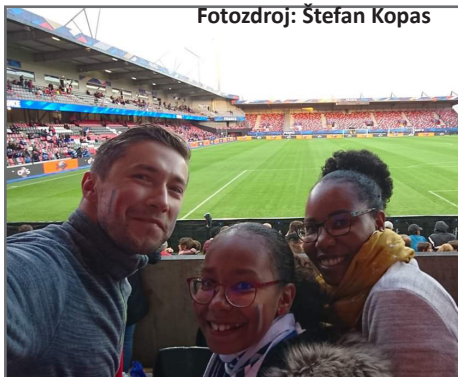

Bol rok 1999, mala 18 rokov a maturovala na Gymnázium sv. Moniky v Prešove. Ja som chcela, aby išla na vysokú, ona chcela do USA, no víza nedostala a pol roka bola nezamestnaná. Kompromisným riešením sa stala Veľká Británia s víziou, že sa ide poriadne naučiť jazyk. Vízová povinnosť pre vycestovanie do UK v tom čase stála veľa peňazí – cesta do Bratislavy tam a späť, vízový poplatok, pri vybavovaní víz musela mať kúpený spätočný cestovný lístok do Londýna aj pri riziku, že víza nemusí dostať, plus 150 libier v hotovosti pri vtedajšom kurze cca 70 korún za libru. Všetky poplatky si platila dcéra zo svojej poisťky, ktorú mala vyplatenú k oseemnástke. Akosi to vyšlo vtedy tak, že po vybavení všetkých formalít autobus z Prešova do Londýna odchádzal v deň mojich 40. narodenín a ona mala čerstvých 19 rokov. Nakoniec v Británii ostala a žije tam už plných 21 rokov.

Viktória o svojom živote v UK rozpráva takto:

„Keď som tu prišla, všetko sa mi zdalo rovnaké. Jeden za druhým samé červené domy, na okolí žiadna zeleň, žiadne nič. Z londýnskej Victoria Station ma zobrali do Kingsbury do izby cca 2,5 krát 1,5 metra, kde bola len posteľ, malá skriňa a zrkadlo. V tejto malej izbe som prvých tri týždne preplakala, nevediac, či mám ísť domov, či ostať. Po troch týždňoch som prvýkrát vyšla z domu, lebo do Londýna prišla kamarátka Julka Kočišová a ja som ju išla čakať na Edgware. S Julkou sme si postupne našli ďalšie kamarátky a bolo nás päť. Z tejto

Fotozdroj: Štefan Kopas

partie som angličtinu ovládala najlepšie, preto ma dievčatá stále posielali niečo kupať či objednávať. Vďaka tomu som sa s novým prostredím rýchlo zžila a začala si vyhľadávať lepšie práce v iných častiach Londýna.

V prvej rodine som ako au pair zarábala 45 libier na týždeň, z čoho sa nedalo normálne vyžiť. Tak sme si au pairky hľadali vedľajšiu prácu. Najčastejšie to boli cleaningy za 4 libry za hodinu. No mne sa už v tom čase podarilo nájsť oveľa lepší job. Ako absolventka ľudovej školy umenia, odbor klavír, som v Hendone učila jedno dievčatko hru klavír - už v roku 2001 za 10 libier za hodinu, čo bolo veľmi dobré. Postupne som vystriedala pozíciu au pair za mothers help a ešte neskôr za nanny, ktoré boli lepšie platené. So

striedaním rodín som striedala aj miesta pôsobenia v rôznych častiach Londýna a našla si vzťah, ktorý je však už minulosťou. V roku 2003 sa mi narodil syn Nathan, takže som dva roky nepracovala, zároveň som nemohla ísť ani domov, lebo mi skončili au pairské víza. Žiadala som teda o študentské víza, no nedostala som ich a svoju pozíciu som musela riešiť cez imigračného právnik. V tom čase som sa štyri roky nedostala domov na Slovensko.

V roku 2005 som začala vo Watforde robiť pre John Lewis & Partners na čiastočný úväzok. Popritom som ešte istý čas pracovala v jednej základnej škole - začala som tu ako asistentka učiteľky a skončila som ako učiteľka pre autistické deti, ktoré už čakali na miesta do špeciálnych škôl, alebo pre ktoré angličtina nebola first language, teda materinským jazykom. Prácu v škole som ukončila v roku 2009. To už bol na svedie aj môj druhý syn Dante.

V John Lewis som začínala v pozícii predavačky na dámskom oddelení, no postupne som sa vo firme vypracovala na pozíciu coacha a mala som na starosti všetko, čo sa týkalo predaja počítačov a príslušenstva k počítačom. Mojm hlavným zameraním bolo Communication and Technology, a to zvyšovanie percent predaja počítačov, počítačovej techniky a mobilov v našom departmente. Spolupracovala a jednala som so zástupcami firiem Google, Microsoft, Amazon, HP a ďalšími. Táto práca ma veľmi bavila. Bola som na miestach, kam by som

sa v živote inak nedostala a získala som skúsenosti i zážitky na zaplatenie. V spomínaných firmách pri výbere a prezentovaní ich najnovších produktov som prichádzala do styku a mala v rukách - osobne som si mohla vyskúšať - také prístroje, ktoré by som inak v normálnom živote nemala šancu dostať do rúk. Korona však všetky moje vtedajšie plány a úsilie pretrhla. Z celkového počtu 52 pobočiek John Lewis po celom UK úplne zrušili 13 pobočiek a jednou z nich bola aj tá naša vo Watforde. Tak sa stalo, že od septembra minulého roku až do júna toho roku som bola nezamestnaná. Mala som však šťastie v tom, že zamestnávateľ mi vyplatil odstupné.

Od júna mám znova dva joby, ale nie je to to, čo by som chcela robiť dlhodobo. Znova

začínam od začiatku. Situácia na pracovnom trhu pre ženu-matku nie je najlepšia, lebo o prácu v jednom momente prišlo množstvo ľudí. Mama sa ma vtedy aj opýkala, či sa nechcem vrátiť na Slovensko, no pre mňa to teraz nie je riešenie. Možno na dôchodok. Starší syn od septembra začína štúdium na univerzite v meste Canterbury na juhovýchode Anglicka. Mladší je ešte školopovinný. Narodili sa v Británii, tu sa cítia doma a angličtina je ich prvý jazyk. Slovensko však majú radi a radi sem chodia na prázdniny k starkej. No ani keď sú na Slovensku, nechcú rozprávať po slovensky, hoci slovensky dosť rozumejú, naopak - vyhľadávajú si tu anglicky hovoriacich kamarátov. No slovenské tradície dodržiavame aj vo Watforde, napríklad na Vianoce či Veľkú noc. Synovia tiež veľmi milujú niektoré slovenské jedlá, najmä buchty, knedlíky a hanušovskú zmrzlinu.

Slovensko je krásna krajina

a mám ho rada, ale vadí mi tu ekonomická situácia; v UK mám vždy napriek všetkému viacej pracovných príležitostí, väčšie možnosti opätovného napredovania. Na Slovensku mi vadí aj prístup v niektorých obchodoch alebo úradoch. Prvýkrát som pred niekoľkými rokmi pocítila zmenu v prístupe predavačiek k zákazníkom tak, ako som zvyknutá v UK, až keď otvorili obchod Teta.

Je aj veľa ďalších vecí, na ktoré by som si na Slovensku ťažko zvykala, keby som sa sem vrátila žiť, lebo celý svoj produktívny život žijem v UK. Keď som bola dieťa a študentka, o všetko sa starala a veci vybavovala moja mama. A to, o čo sa doma starala mama, ja som sa naučila o také veci starať až v Británii. Preto by som na Slovensku v chodení po úradoch bola stratená tak, ako keď moja mama pred 12 rokmi prišla sem žiť na niekoľko rokov a bola vo vybavení vecí úplne stratená tu. V UK funguje iný systém. Napríklad ja osobne najradšej všetko vybavujem cez telefón. Asi by ma urvalo, keby som musela cestovať do Prešova o šiestej ráno kvôli vybavovaniu nejakých vecí ohľadom elektriny ako minule jedna moja kamarátka. (Smiech.) Tu si zariadim všetko cez hovory alebo videohovory.

Keby som sa mala teraz vrátiť domov, ťažko by som si zvykala aj na spôsob života, akým väčšina ľudí tu žije. Za tie roky som si zvykla začať pracovať najskôr od desiatej, predtým na pol deviatu alebo na deviatu som vodila deti do školy. Vstávať skoro ráno do práce a deti budiť do školy - to je pre mňa osobne nepredstaviteľná vec.

Myslím, že mladí ľudia by mali ísť do zahraničia a skúsiť aj iný život, iný systém, nabrať skúsenosti a potom po návrate domov ich tu uplatňovať. Držím všetkým takým mladým palce, nech majú odvahu ísť vonku, vidieť niečo nové a vyskúšať niečo nové a potom nech sa vrátia domov. No ja už žijem veľmi dlho vonku, aby som sa dokázala len tak vrátiť, lebo moji synovia sú doma v UK. Avšak moje srdce vždy patrilo a bude patriť Hanušovciam a Slovensku."

Fotozdroj: Viktória Krupová

Viktória na útesoch Seven Sisters v južnom Anglicku v kanáli La Manche

Malatová Zuzana, 36 rokov, Kanada

Zuzana hneď na začiatku nášho rozhovoru poznamenala, že patrí medzi ľudí, pre ktorých je charakteristická rýchlosť, ambicióznosť, kreativita, ale aj snívanie, túžba po spravodlivosti a láske vo všetkých jej prejavoch. Kombinácia týchto vlastností jej mnohokrát v živote priniesli úspech, ale aj nemilé prekvapenia a pády.

Aj výber študijného odboru prišiel ako blesk z jasného neba. Po prečítaní článku z novín o otvorení nového odboru na Fakulte zdravotníctva v Prešove - Urgentná zdravotná starostlivosť bolo rozhodnuté. Štúdium na Prírodovedeckej fakulte vymenila za odbor, kde mala možnosť využiť svoje danosti ako rýchlosť, súťaživosť, ale aj zodpovednosť a ctíadostivosť. Magisterské štúdium absolvovala v Prahe na ČVUT, fakulte biomedicínskeho inžinierstva.

Do zahraničia sa prvýkrát dostala po ukončení 2. ročníka v rámci programu Leonardo da Vinci. Išlo o stáž v Nemecku, Česku a Poľsku, kde sa mohli dostať len študenti na základe určitých kritérií. Jedným z nich bol vynikajúci študijný prospech. Zuzana nenechala nič na náhodu a v indexe sa nachádzali len známky s hodnotením „A“. Stáž v Ingolstadte, prijatie u rektora a finančné ohodnotenie boli dostatočnou odmenou za vynaložené úsilie.

Zahraničie spoznávala aj počas prázdnin, hlavne Anglicko, kde žili vtedy aj jej obidva bratia Ondrej a Adam. Okrem práce rada spomína aj na možnosť cestovať a spoznávať krajinu. Podarilo sa jej navštíviť Londýn, Manchester, Liverpool, ale aj Škótsko. Tak ako mnohé naše dievčatá a ženy robila

Zuzana aj pol roka au pair v Bristole. Chcela sa zdokonaľiť v angličtine, ale rodiny, kde pracovala, mali záujem hlavne o jej prácu, a nie o konverzáciu s ňou. Tieto spomienky na brigády rôzneho zamerania, študentské aktivity už vyvolávajú len úsmev a potvrdzujú jej kreativitu a vytrvalosť. „Získala som tak veľa skúseností a dnes si vážim každú jednu prácu. Doma som bola tiež vychovávaná nevidieť rozdiel v hodnote ľudí - potrebný je lekár i upratovačka. Všetci sa navzájom potrebujeme, ak máme vytvoriť nejaký fungujúci svet.“

So svojím manželom sa zoznámila tak, ako je to v dnešnej dobe už bežné, cez stránku Slováci v zahraničí. Potom to už išlo veľmi rýchlo. Sobáš bol iba za prítomnosti svedkov v Národnom parku Banf v lone prírody a svadba po piatich rokoch na Slovensku už s rodinami z oboch strán.

„Prišla som tu v roku 2014 a tie začiatky boli v Kanade úžasné. Boli sme vo Vancouveri, v Calgary, navštívili Chicago, čo bol tiež môj sen ísť do USA. A po 5 mesiacoch známosti ma v New Yorku Duško požiadal o ruku. Povedala som áno. Vedeli sme, že patríme k sebe, v tomto smere nebolo čo riešiť. Vo vzťahu totiž nejde o to, ako dlho spolu chodíte, ale či viete, že k sebe patríte.“

Ja som bola stále otvorená. Aj keď som riskovala, nikdy som sa nad tým veľmi nezamýšľala, vždy som myslela pozitívne a pevne išla za svojím cieľom. Stále som mala svoje sny, možno pre niekoho neskutočné, možno veľmi veľké, o ktorých nerozprávala, lebo nie každý vám rozumie. Okrem toho - nikdy som nebola veľký realista. Realistická stránka je podľa mňa v istých momentoch fajn, a to určite mám - najmä zodpovednosť, ale musíte mať aj sny a snažiť sa ich dosiahnuť.“

Ono však človek občas má určité sny, ale situácia sa môže vyvinúť úplne ináč, ako si to pôvodne plánoval. Nemusí to však znamenať fiasko. Práve naopak - iba nastane zmena a nepredvídaný posun v pôvodných plánoch zvlášť u takých spontánnych osôb, k akým Zuzana nesporne patrí. O čo ide?

Záver štúdia v Prahe Zuzana spojila aj s hľadaním práce vo svojom odbore. Dostala ponuku do Londýna na záchranársku stanicu NHS (National Health Service) a už len čakala na praktické skúšky, ktoré mali

byť o 5 mesiacov. Na tieto momenty si neraz spomenula pri hľadaní práce v Kanade a problémami, ktoré súviseli s akceptáciou vzdelania a dodatočnými skúškami. Je rada, že toto všetko má už za sebou.

„Mala som začínať niekde úplne od začiatku a myslela som na to, ako som odmietla prácu v Anglicku. Trochu ma to mávalo, že som tu nemohla dostať prácu, po akej som túžila. Sú ľudia, ktorí vycestujú do zahraničia a nikdy sa nedostanú, kam chcú. Povedia, však neviad, moje deti sa budú mať lepšie. No ja som veľmi mladá na to, aby sa až moje deti mali lepšie, lebo ja som tá generácia, ktorá sa má mať lepšie. A tak vždy odstrihnem to, čo je zlé a snažím sa držať toho, čo je pozitívne. No bez Boha a bez mojich rodičov - ktorým som mohla celý život zavolať a oni mi dôverovali, nikdy ma neodsudzovali, ale stále mali pre mňa veľké porozumenie, lebo ma poznali, vedeli, aký som typ človeka - bez nich by som nebola nikde. A mám aj manžela, ktorý je úžasný človek, a tak som nikdy ani na minútu neolutovala, že som urobila také rýchle rozhodnutie odísť do Kanady.“

Zuzana v Kanade prešla viacerými zamestnaniami. Istý čas pracovala na recepcii v CCIS (Calgary Catholic Immigration Society), v ekonomickej administratíve a na zdravotníckej dokumentácii pre AHS (Alberta Health Services) či pre University of Calgary v rámci príprav a organizácie jednej odbornej konferencie. Jej posledným zamestnaneckým pôsobiskom bola Univerzita v Edmontone; tu pracovala vo výskumnom stredisku na rakovinu prostaty.

Nakoniec sa s manželom rozhodli založiť si vlastnú firmu. Predávajú testovacie zariadenia, ktoré zisťujú chemické látky v potravinách a v environmentálnom prostredí. Zuzanin manžel je absolventom Univerzity of Calgary v odbore chémia a získal ocenenia za mnohé patenty už počas štúdia. Aj toto zariadenie je jeho patentom. Zuzana má v ich rodinnej firme na starosti zasa

marketingovú a ekonomickú stránku. Ro-bia sami na seba a darí sa im aj v čase ko-ronakrízy.

Od ťažkých tém sme postupne prešli na tie príjemnejšie. Hanušovčania mesto Cal-gary, kde Zuzana s manželom žije, poznajú najmä ako olympijské mesto. Ako ho však vidí ona? „*Vnímam ho pozitívne v tom, že je blízko hôr. Zabudla som povedať, že s man-želom sme v aute okrem severných teritórií i Newfoundlandu Labradoru na východnej strane prešli celú Kanadu. Tiež v USA mám prejdenných 49 štátov z celkového počtu 50. Takže viem porovnať jednotlivé oblas-ti. Pre mňa Toronto a Montreal sú mestá, ktoré mi pripadajú veľmi európske; je tam európske jedlo, štýl, ulice a všetko. Calgary možno človeka ako mesto na prvý pohľad veľmi nezaujme, ale čo je tu fantastické, je okolitá príroda. Kto žije v Calgary, žije tu hlavne kvôli tomu, že má veľmi blízko Rocky Mountains (Skalnaté hory). Ďalej je v Calgary prírodný rezervoar, kam chodíme s manželom kajakovať. Obaja máme veľ-mi radi šport a prírodu, a tak bicyklujeme, chodíme na turistiku a stanujeme. Skalna-té hory sú veľmi veľké, majestátne a vždy ma fascinujú svojou krásou. Okrem toho lyžujem – zjazdujem aj bežkujem. Žiť tu pre mňa znamená niečo neuveriteľné – maxi-málne splnený sen. Som spokojná a neme-nila by som. Tu sa môže naplno uplatniť moja rýchlosť a vytrvalosť a prirodzená túžba po pohybe. Tu využívam všetky svoje schopnosti, ktoré som dostala ako dar od Boha. Som typ človeka, ktorý rád spozná-va nielen prírodu a hory, ale aj celý svet a podľa mňa investícia do zážitkov, spozná-vania sveta a nových ľudí, nových kultúr, ma naplňa.*“

V Calgary mali v lete také horúčavy ako aj u nás, a to 36-37 stupňov Celsia, avšak s tým rozdielom, že je tam veľmi suchý vzduch, čo je ťažšie, ako keď má podnebie náležitú vlhkosť vzduchu. Na druhej strane je tu aj veľmi krutá suchá zima s teplotami do mínus 30 stupňov Celsia. V blízkosti Cal-gary totiž nie sú žiadne jazerá.

Čo sa týka Slovákov, je ich v Calgary počet-nejšia komunita. Pred korunou sa tu zvykli robiť veľké spoločenské stretnutia rodá-kov, populárna je aj každoročná Katarínska zábava, resp. bál. Na internete tiež funguje stránka Slováci a Česi v Calgary, vďaka kto-rej si rodáci navzájom pomáhajú, propagu-jú slovenské výrobky alebo ponúkajú vlast-né služby. Ľudia si tam navzájom radia, informujú sa o rôznych výhodách.

Jediné, čo Zuzane v Calgary z Hanušoviec chýba, sú jej rodičia. A chýba jej aj brat On-drej, ktorý žije v Anglicku. Výhodou súčas-ného života však je, že si s nimi môže každý

deň telefonovať. „*Sú také momenty, že by som sa chcela len tak vkradnúť do kuchyne a dať si s mamkou kávu... Občas tá clivosť príde...*“

Po celý čas, čo sme sa so Zuzanou rozprá-vali, viselo vo vzduchu niečo, čo sme obid-ve vedome obchádzali. Aj cez mobil, cez tú šírku Atlantiku som cítila, ako myslí na Ada-ma. Párkrát ho rýchlo spomenula, ale len tak letmo sa dotkla jeho mena a hneď ute-kala v rozprávani preč. Nedalo mi však, aby to ostalo niekde v úzadí nevy povedané, čo by mohlo neskôr bolieť ešte viac. Preto som sa v závere nášho rozhovoru Zuzany na to priamo opýtala, hoci ani pre mňa to nebolo ľahké. Počula som, ako sa jej lomí hlas: „*Viete, je to pre mňa veľmi ťažké... Po celý čas, čo sme sa rozprávali, myslela som na to, že ten rozhovor ste mali robiť s ním, lebo nepoznám človeka, ktorý by toľko do-kázal v takom mladom veku. Mal odvalu, mal sny... Adamko počas svojho krátkeho života prešiel 75 krajín vlastným príčine-ním, za vlastné peniaze... Je to zvláštne, že mnohí ľudia, ktorí si zaslúžia, aby sa o nich vedelo, tak sa o nich nevie, alebo sa o nich dozvedáme neskoro. Ja som optimistický človek a aj keď sa občas niečo nezadará, vždy je nádej, že sa to podarí nabudúce, idem ďalej. Ale sú situácie, keď už nie je ži-adna nádej; strata blízkeho je neodvratná, konečná.*“

František Pohlod, 60 rokov, Taliansko, Karibik a iné štáty Európy a sveta

Patrí ku generácii, ktorá v Hanušovciach nad Topľou aktívne podporovala šport. Istý čas spravoval futbalové ihrisko, bol pred-sedom telovýchovnej jednoty, trénerom dorastencov vo futbale, ale aj poslancom MsZ či predsedom komisie pre mládež a šport. Spolu s Milanom Hláčom, Pavlom Kopasom a bratmi Luščákovými vytvoril v našom meste kulturistický klub a nimi zriadená posilňovňa nad futbalovým ihris-kom bola medzi miestnymi populárna. Na-jviac sa do pamäti vryli kulturistické súťaže pod názvom Najsilnejší chlap Hanušoviec a okolia, konané počas hanušovských jar-mokov, a to až do Františkoveho odchodu do zahraničia. Zvyčajne to tak býva, že mnohé veci stoja a padajú na jednom člo-veku. Do zahraničia odišiel pracovať, lebo obchod, ktorý tu mal od roku 1993, po príchode vietnamských obchodníkov mu začal upadať. Prvou krajinou, kam odišiel, bolo Taliansko; ním si otvoril cestu do sve-ta a až doteraz ho v tom nič nezastavilo. Krajín a miest prešiel skutočne veľa. No hneď v úvode zdôraznil, že jeho syn Peter toho prešiel ešte viac ako on a že nebyť veľkej podpory jeho manželky Danky a ce-lej rodiny, nikdy by si nemohol plniť svo-je pracovno-cestovateľské sny, ktoré stále pokračujú.

V Taliansku na sezónnych prácach v mes-tečku Pinerolo na úpätí Álp neďaleko Turí-na pracoval v rokoch 2002-2004 na panstve jednej pani markízy. Pracoval tam už jeho synovec Ján Tomko a František k nemu cho-dil každý rok iba od apríla do októbra. Bolo to veľké panstvo, doslova prírodný park – arborétum s rôznymi cudzokrajnými rast-linami a stromami, ktoré počas víkendov za vstupný poplatok slúžilo návštevníkom.

František sa tu staral o park, kosenie trávy a porastov, zavlažovanie kukurice. Okrem toho súčasťou majetku bola aj farma s 300 tisíc brojlermi. Priestory farmy vždy pripra-voval pre novo vyliahnuté kuriatka – keď vyrástli, haly vyskladnili, vyčistili a pripravili pre ďalšie. Prácu získali vďaka Jankovej sestre Katke; robila v jednom rekreačnom stredisku na hraniciach medzi Talianskom a Švajčiarskom a počula, že markíza hľadá na svoje sídlo zodpovedného človeka, tak tú prácu bratovi sprostredkovala.

Po Taliansku aj so svojimi dvomi synmi pra-coval František v Prahe. V Siemensu robili vlaky pre Švajčiarov. Syn Peter tam išiel so zámerom len vyplniť prázdninový čas a za-robiť si trochu, lebo bol prijatý na VŠ v Ni-tre. Keď však dostal prvú výplatu 30 tisíc českých korún, rozhodol sa pre odklad VŠ. No tak ako v každom veľkom meste, ani v Prahe nebol život lacný. Zvlášť vtedy, ak František a synovia chceli nielen drieť, ale aj využívať ponúkané možnosti kultúrneho či športového vyžitia. Zamestnávateľ im tam okrem ubytovania poskytoval aj me-sačný cestovný lístok na integrovanú do-pravu a stravné lístky. „*Bolo to na úrovni. Aj plat a čistá robota v rukavičkách. Vyrábali sa tu poschodové vlaky S-Bahny. Tu som aj zaučoval nových ľudí. Vždy kolo mňa boli dvaja-traja noví a keď už boli schopní sa-mostatnej práce, bral ich parták a ja som dostal na zaučenie ďalších. Voľný čas som rád trávil v ZOO, v botanickej záhrade, v la-byrinte zámku Troja a podobne. No majú najväčšou záľubou tu bolo pražské výsta-visko v Letňanoch a Noc tuningu – takúto atrakciu som si nenechal ujsť. Chodil som tiež po Prahe, aby som ju čo najlepšie spo-znal, natáčal som si o nej filmy a inšpiroval sa nápadmi, lebo predtým mojím snom bolo v Hanušovciach vytvoriť veľké oddy-chové centrum pre dospelých i deti, takú komunitu ľudskosti.*“

Počínajúc rokom 2008 sa už František na-plno rozletel po Európe i Amerike. Pracoval cez viaceré firmy. Hlavnou náplňou jeho práce bolo vždy zámočníctvo, montáž a de-montáž zariadení – to bol základ. Napríklad rušili niekde firmu, potrebovali ju zlikvido-vať – nastúpila ich partia. Montovali tiež rôzne zariadenia. Tím inžinierov prácu usmerňoval a on ju s partiou vykonával.

A tak najprv zakotvil v Holandsku, kde pre amsterdamské letisko budovali 12-po-schodový hotel. Odtiaľ mal ísť aj do Aus-trálie, ale následkom hospodárskej krízy sa postupne rušili mnohé zákazky. Zaují-mavú štatistiku vykazuje František v počte, koľkokrát navštívil Dánsko a Švédsko. Situ-ácia bola totiž taká, že v Kodani pracoval v elektrárni, ale ubytovanie tu bolo veľmi

drahé, a tak boli ubytovaní vo švédskom meste Malmö. „*Jeden alebo dva autobusy nás každý deň vozili z ubytovne do práce 12 km po tom slávnom zavesenom moste ponad more (Öresund – pozn.) a potom, aby mohli aj lode tade preplávať, pre-chádzal most do 4,5 km dlhého tunela; ten istý systém ako cez La Manche. Robil som tam takých 6-7 mesiacov, takže keď si to vynásobím, bol som asi 180 krát vo Švéd-sku a toľkokrát aj v Dánsku.*“

V Dánsku napokon pracoval na viacerých miestach. O svojom vzťahu k práci Franti-šek hovorí: „*Každá práca, pokiaľ ju robíš a máš oči otvorené, posúva ťa ďalej. Je úp-lne jedno, čo robíš, lebo to nie je o tom, že musíš byť nejlepší, ale že chceš robiť. Je to oveľa viac ako lenivý odborník. Robota je totiž na to, aby sa robila – ľahká či ťažká, čistá či špinavá.*“

V roku 2014 sa znova vrátil do Holandska najprv do mesta Gouda, kde sa vyrábajú známe syry toho istého názvu. Pracoval v tehelni, kde sa vyrábala termoizolačný materiál pre vysoké pece a rozvážal sa do celého sveta. Tam balil palety a pripevňo-val etikety s názvom krajín, „*a tých krajín bolo neskutočné množstvo*“. Potom ešte pracoval v mestách Rotterdam, Enschede a Maastricht.

Svoje cestovanie po krajinách a mestách už berie František ako hobby: „*Keď je nový štát, akoby som odškrtol – aha, ďalšia kra-jina. Zaujímam ma to. Európu už beriem tak, že aj na bicykli domov prídem. Európa = doma a je jedno, kde som. Vždy je to pre-pojené, aj keby som peši domov išiel dva mesiace, i tak domov dôjdem. Všetko je to akoby len tu za humnami. Horšie je, keď už idem za Atlantik alebo inde, to už sa domov len tak ľahko vrátiť nedá.*“

Potom istý čas robil aj doma na Sloven-sku v Mochovciach na blokoch jadrovej elektrárne, až v jeden deň prišla ponuka, že môže ísť pracovať do Karibiku, ale musí zložiť pracovné skúšky v Prievidzi. I stalo

sa. Na pohovoroch musel napríklad správ-ne čítať technické výkresy, preukázať sa výučným i živnostenským listom a podobe-ne. „*Potom prišiel majiteľ firmy a pýtal sa toho, čo so mnou robil pohovor, že či som pripravený. Pripravený – znela jeho odpoveď. Bol som veľmi šťastný, lebo v tom čase premietali film Piráti z Karibiku. Bolo pre mňa niečo neskutočné predstaviť si, že aj ja budem chodiť po tých istých miestach.*“ Povedali mu, že sa kvôli malárii musí dať očkovať, nakoniec nebolo mu treba ani lieky, lebo tam odchádzal akurát v období, keď sa malária nešírila.

V Karibiku sa dostal na ostrov Martinik, kde žije francúzska enkláva. „*Tiež sme tam ro-bili elektrárne na mazut alebo tuhé palivo. Tam za mnou prišla aj manželka Danka, aj synovia Peter a Fero s kamarátom Matúšom Capom... Bolo to tam ako taký zážit-kový rodinný výlet. Na Martiniku je veľa le-tovísk. Je to turistická destinácia, boli sme jak v raji. Krásne priehľadné, blankytné more, šumný biely piesok. I na sopke sme boli pozrieť a zažil som tam aj 5-dňový kar-neval, taký ako v Rio de Janeiro. Ľudia sa tam zabávajú, ale nepijú toľko ako u nás na jarmoku. Zato tancovali na každom kroku. Alebo gospely v kostole. Ja do kostola inak nechodím, ale kamarát ma zavolať, aby nešiel sám. Väčšinou tam žijú kreoli. Keď zbadali nás bielych, uvítali nás, usadili. Je-den priniesol vodu, druhý zákusok... Zvlášť starých ľudí si tam pekne všímajú, naši mladí by sa mali od nich učiť – starší mali vo všetkom prednosť. Človek tam vidí naži-vo ten spevokol ako v amerických filmoch s hudbou a tancom. A Vianoce? Zažil som to raz – 36 až 38 stupňov Celsia, ale Tichá noc riadne v takom tanečnom štýle. A pri-šiel som o deň neskôr domov na Slovensko, a tu mínus osem – riadny teplotný šok.*“

Na Martiniku som chodil aj medzi domo-rodcom. Rybári ráno išli loviť pre celú dedi-nu a ja som už pozeral, ako čo robia a pýtal sa, či im môžem pomôcť. Že hej. Tak som im pomohol a potom mi ďakovali. Po ve-

čeroch som chodil behávať cez tú dedinu, kde sme bývali a oni na terasách robievali pikniky. Keď ma uvideli: Savah! – Ako sa máš? Savo! – Dobre. Nikdy som sa necítil v ohrození. Vždy hovorím – ako sa človek chová k druhým, tak sa oni chovajú k tebe. A všade na stromoch tam bolo plno banánov, man-darínok, pomarančov – keď je človek hladný, zasýtiť ho.

František toho pohovoril ešte oveľa viac – aj o tom, ako cho-dil šnorhlovať a o koralových

František s manželkou Dankou na Martiniku pod banánovníkmi

ostrovov, aj ako rastú a dozrievajú mangá i ako rastú kaktusy a o mnohých ďalších veciach, ktoré sa na prvý pohľad zdajú, že nič, ale keď rozprával, odvíjal sa pred mojimi očami obraz ako film. Zakončil: „Mal som dovolenku zadarmo, ešte mi aj zaplatili.“

Asi rok neskôr po Martiniku odišiel František pracovať do Chile. „Tam je najväčšia ozónová diera na svete, lebo všetky fabrické splodiny sa púšťali do ovzdušia bez prefiltrovania. Preto sme robili také odsírovne – veľikánske filtre a ten vyfiltrovaný popolček potom nákladné autá vyvážali a robili z toho takú horu jak hanušovské smetisko. Je tam aj púšť Atacama a tomu miestu neďaleko Peru sa hovorí Diablov roh, lebo sú tam stále zemetrasenia. Aj ja som zažil ze-

metrasenie. Takým prirodzeným indikátorom pre tamajších ľudí, či sa blíži zemetrasenie, sú psy. A pred nejakými rokmi v tejto oblasti bolo aj tsunami. Odvtedy je tam stále vyznačené, kde nebezpečné územie proti tsunami končí. Toto mesto, kde sme robili, bolo pre to oslobodené od rôznych daní a poplatkov. Veľkým zážitkom tu pre mňa bolo vidieť na vlastné oči napríklad tulene či veľikánske vtáky kondory. Chile je zaujímavé. Je tam síce oveľa chudobnejšie, jedla obmedzené, ale ľudia sú tam dobrí. My na Slovensku jojkáme, ale vôbec nie sme chudobní. Máme ešte veľmi ďaleko k chudobe, keď vyhadzujeme všelijaké topánky, šatôčky, tričky a máme plné regály v obchodoch.“

Po Južnej Amerike prišla znova Európa – znova Holandsko, Čechy, ale aj Nemecko, Belgicko, Poľsko, Maďarsko a iné štáty. Popritom si uvedomil, že predtým bol aj v Anglicku a Wales, no zabudol to povedať. Veľmi sklamaný bol z Bruselu, lebo po uliciach nachádzal plno bezdomovcov. Išiel robiť aj do Izraelu a dostal sa aj k Mŕtvemu moru, kde sa vytešoval, že sa nedá uto-

Vďaka priateľstvu s rybármi vznikla aj táto fotografia s rybou tropických morí – mečúnom

piť, iba na oči si treba dávať veľký pozor. Pohovoril aj o tých tienistejších stránkach krajiny, aj o náboženských pamiatkach a mnohom inom. Bolo toho ešte veľmi veľa o čom František hovoril, aj na knihu. Čo je však dôležité, že všade, kam išiel pracovať, išiel aj spoznávať krajinu a ľudí, ich históriu a kultúru. Ako pracovníci firiem v zahraničí vždy mali k dispozícii autá, takže v čase voľna mohli chodiť, kam chceli. Záležalo len na nich, či tú možnosť využijú. František vždy všetko všade využíva na doraz. Hovorí, že keď ide do novej krajiny, do nového mesta, sadá k internetu, vyhľadáva si rôzne zaujímavosti a potom chodí, spoznáva, objavuje... Veľmi ho to nadchýna a vôbec ho to neprestáva baviť ani teraz, keď už dosiahol 60 rokov života. Práve naopak. Ešte toľko veľa by chcel toho pochodiť, toľko veľa vidieť a zažiť – Áziu, Austráliu, Afriku – tu najmä Madagaskar, kde bol aj Móric Beňovský. A niekoľko dní po našom rozhovore vycestoval na niekoľko mesiacov do Kanady.

Keď sme začínali rozhovor, František hneď na začiatku povedal, že nemá maturitu; absolvoval SOU bez maturity (mechanik elektronických zariadení v ZPA Prešov). No počas nášho rozhovoru som zistila, že má veľký prehľad o geografii sveta, prírodných pomeroch, histórii, kultúre a pamiatkach mnohých krajín a že v týchto vedomostiach predčí mnohých s vyšším vzdelaním. Vďaka cestovaniu získal skúsenosti a rozhľad. Hovorí, že ľudí nedelí na tých vzdelaných a nevzdelaných, čiernych či bielych, ale na dobrých a zlých. Rýchlo sa dokáže prispôbiť novému prostrediu a dobre vychádzať s ľuďmi kdekoľvek na svete. Povedal: „Kde ťa ľudia nepoznajú, ich reakcia je iba zrkadlo tvojho správania. Stačí, že sa usmeješ, zdvihneš ruku na pozdrav

– Čau amigo – a odrazu máš kamarátov aj na druhom konci sveta. V Chile som poznal jedného chlapca, otca už nemal, tak ma volal Papá – otec. On mal svojich kamarátov, a tak jeho kamaráti sa hneď stali aj mojimi kamarátmi.“ Skutočne pekná reťazová reakcia.

Zaujímal ma však ešte jedna vec, či František ovláda cudzie jazyky. „Trochu taliansky, trochu nemecky – plynule nehovorím, ale rozumiem. To, čo potrebujem, to vždy viem. Napríklad v Bruseli sme mali v partii Angličana a mali sme robiť aj s Nemcom, ale ten odmietol, lebo nevedel po anglicky. Nakoniec bola dobrá aj moja nemčina na dorozumenie s ním. V Chile hovoria po španielsky a taliančina je podobná, takže dá sa tiež veľa vecí porozumieť, pochopiť. No aj keď nevieš jazyk, dá sa veľa pochopiť, keď pracuješ s ľuďmi.“

Po celý čas rozhovoru s Františkom ma fascinovalo, ako si to všetko užíva, aký je zanešený ďalej spoznávať to, čo mu je neznáme. Bol akurát chvíľku na Slovensku, takže som bola u nich doma. Pýtala som sa jeho manželky Danky, ako to ona zvláda. Odpovedala: „Keby neboli telefóny a nemohla by som byť s nimi každý deň v styku cez video, že vidím na vlastné oči, že sú v poriadku, tak asi veľmi ťažko. Keby sa mi niektorý deň niekto z nich vôbec neozval, asi volám stodvanástku.“ František a Danka majú totiž štyri deti a z nich dvaja synovia Michal a Peter tiež chodia po svete; Michal už robí šéfmontéra a má na starosti väčšie projekty.

No cez videohovor sa vedia všetci spojiť aj tí doma, aj tí vo svete. Položila som poslednú otázku, kde by František okrem Slovenska dokázal ešte bývať. Odvetil: „Ťažko povedať... Ja by som dokázal asi bývať všade, no Hanušovce sú domov a doma je doma. Moja rodina je pre mňa všetko a ja robím všetko pre to, aby moje deti vždy tvorili dobrú a súdržnú rodinu aj vtedy, keď už tu nebudem.“

Fotozdroj: František Pohoda

Michal Šimko, 36 rokov, Veľká Británia

Michal s dcérou Norou

Do Londýna odcestoval hneď po ukončení štúdia na Hotelovej akadémii v Prešove, aby nabral skúsenosti v tamajších hoteloch a reštauráciách. Skusmo však bol v Londýne už rok predtým počas prázdnin medzi 4. a 5. ročníkom strednej školy, a to v roku 2004 hneď po vstupe Slovenska do EÚ. Jeho spolužiaci chodili kade-tade po Nemecku a Rakúsku, on však mal v Londýne bratranca, ktorý ho volal, aby sa cez prázdniny prišiel učiť jazyk. Zapáčilo sa mu, preto sa tam po roku vrátil. „Londýn je Londýn. Je tu veľa všelijakých reštaurácií a hotelov. Z tohto pohľadu je to jedno z najlepších miest na prax v odbore a keď som mal možnosť tu prísť, využil som ju.“

Ďalším dôvodom, prečo išiel práve do Anglicka, bolo nielen to, že nemusel vybavovať víza, ale UK bola vtedy jediná krajina EÚ, ktorá otvorila nielen hranice, ale súčasne aj pracovný trh. Od roku 2005 je tak Michal už 16 rokov v Londýne napriek tomu, že v súčasnosti pracuje aj pre zahraničie; jeho pracovná základňa je však práve tu.

Ako absolvent hotelovej školy začínal v Anglicku v podnikoch rezortu reštaurácií a hotelov, kde ich vystriedal viacero a v nich i viaceré pracovné zaradenia. Keďže spočiatku nevedel poriadne jazyk, začínal umývaním riadu ako „kitchen porter“ v Piza Hut a ako čašník v Royal Norfolk Hotel na Paddingtone; tu neskôr pracoval aj ako recepčný. Avšak už v novembri 2005 dostal prácu čašníka v jednom z najdrahších a najluxusnejších londýnskych hotelov, a to v 5-hviezdičkovom hoteli Ritz na Piccadilly Circus, kam chodia mnohé svetové celebrity. Raz sa tu na jednej recepcii objavil dokonca aj princ Charles, a tak sa Michal ako čašník dostal aj priamo k nemu. Po roku sa

ďalším Michalovým pôsobiskom stal hotel s tromi „rosettes“ v blízkosti Kensingtonských záhrad – Royal Garden Hotel. (Poznámka: „rosette“ má podobný level ako Michelinská hviezda.)

„Zrazu som mal 23 rokov a zistil som, že v hoteloch a reštauráciách nechcem robiť. Nebavilo ma to. A tak som začal uvažovať o štúdiu na technickej škole a v tomto smere aj konať.“ V roku 2007 začal Michal veľmi tvrdo pracovať na sebe a na svojej novej kariére. Tým, že mal maturitu z hotelovej školy, nemohol ísť študovať priamo strojnictvo, ktoré si vyhládol. Preto musel najprv robiť skúšky z matematiky a fyziky, tzv. A-level. Tieto skúšky sú v podstate adekvátne maturitným skúškam z matematiky a fyziky na slovenských gymnáziách. Najprv teda rok študoval, aby získal certifikát vyššieho vzdelania vo fyzike a matematike na londýnskej univerzite Birkbeck. Do školy chodil po večeroch niekoľkokrát do týždňa. Musel však aj pracovať, aby si na školu zarobil, lebo v Anglicku nie sú vysoké školy zadarmo. Za každý jeden ročník platil vyše 3 tisíc libier. V tom čase to bolo ešte lacné štúdium, keďže v súčasnosti sú tieto poplatky už viac ako dvojnásobné. A tak v rokoch 2007-2008 pracoval v podniku s Michelinskou hviezdou – v reštaurácii Gordon Ramsay at Claridge's. Reštaurácia patrila svetoznámemu šéfkuchárovi Gordonoovi Ramsaymu, ktorého Slováci poznajú z jeho kuchárskych reality show na televíznych obrazovkách. Koniec Michalovej čašníckej kariéry v rokoch 2008 až 2009 patril luxusnému hotelu The Connaught v centre Mayfair a hotelu One Aldwych.

Michal pristupoval k štúdiu veľmi zodpovedne a keďže sa mu podarilo získať aj štipendium, nebol na tom finančne najhoršie, aj keď život v Londýne je veľmi drahý. Najväčšie výdavky v britskej metropole sú v prvom rade na bývanie, ale aj strava a celkovo žiť v Londýne nie je vôbec lacná záležitosť.

Počas štúdia pre získanie certifikátu z matematiky a fyziky mal dobré výsledky, a tak keď rozposlal prihlášky na viaceré vysoké školy, bol

prijatý na tri. Mohol ísť napríklad študovať matematiku, fyziku a astronómiu na UCL – University College London, čo je jedna z lepších svetových univerzít a na tej istej škole mohol študovať aj Mechanical Engineering – čiže strojnictvo. Exaktné vedy ho veľmi bavili, ale uvedomoval si, že ak bude študovať tieto odbory, bude si ťažšie hľadať dobré uplatnenie v praxi. Preto sa nakoniec rozhodol pre tretiu alternatívu, a to štúdium na Brunel University, odbor Mechanical Engineering with Automotive Design (strojnictvo automobilového dizajnu). Predtým využil ešte možnosť ísť sa osobne pozrieť na školu, ktorá mala veľmi dobrú reputáciu. Pri návšteve školy sa nakoniec osobne presvedčil aj o tom, že má perfektné vybavenie. Počas 4. ročníka univerzitného štúdia rok praxoval ako konštruktér vo vývoji prototypov vo firme Delphi, ktorá vyrábala palivové čerpadlá do áut. Po ukončení 5-ročného VŠ štúdia získal Michal titul MEng (Master of Engineering – First Class Honours).

Po škole začal pracovať pre firmu McLaren – britskú automobilku, ktorá vyrába športové a luxusné automobily. Začínal tu na dizajne športových áut ako konštruktér. „Pracovať priamo pre McLaren bolo mojim snom, a tak som sa zrazu ocitol v preslávenej budove s moderným vzhľadom, nazývanej – McLaren Technology Centre. Priamo v budove boli zaparkované takmer

Fotozdroj: Michal Šimko

Michal (vľavo) s rodinou

všetky monoposty z pretekov Formuly-1 a taktiež športové automobily vrátane legendárnych modelov McLaren F1 a P1. V pozícii konštruktéra som asistoval pri vývoji dverí a iných častí áut na projektoch Sports Series, ktoré sa dnes predávajú pod názvami 540 a 570. Vtedy som si uvedomil, že ma dizajn áut naozaj veľmi baví, a tak som konečne začal robiť to, čo som stále chcel“.

Keďže sa mu darilo, v roku 2015 si v Anglicku založil spoločnosť s ručením obmedzeným Automotive Idea a začal pre automobilky pracovať ako konzultant. „Prvú zákazku som získal pre Jaguar Land Rover. Pracoval som tu na prototypoch nových áut, konkrétne na novom – prvom plne elektrickom Jaguári I-Pace, ale aj na iných projektoch pre Land Rover.

Ďalšou firmou, pre ktorú som pracoval ako konzultant, bola Envisage Group. Tam som robil na zaujímavých projektoch. Napríklad jedným z nich bola výroba 10 áut v štýle veteránov - Ferrari 275 GTB. Auto bolo postavené na nových technológiách, ale vyzeralo ako unikátny veterán zo 60. rokov.

Potom som robil pre Gordon Murray Design, kde sme navrhovali prototypy áut pre Yamahu. Boli to britské firmy, pre ktoré som pracoval v rokoch 2015 až 2017. Potom som začal spolupracovať s americkými firmami. Pre firmu ZOOX som robil na autonómnom (samojazdnom) aute. Je to elektrické auto, ktoré funguje ako robot na kolesách – nemá riadenie, brzdy, ani žiadne mechanické ovládanie, preto nepotrebuje šoféra, lebo je riadené umelou inteligenciou. Auto je stále vo vývoji a zatiaľ sa komerčne nepoužíva, na cestách sa pohybujú iba testovacie modely. V budúcnosti sa bude ZOOX využívať podobne, ako dnes fungujú Uber, Lyft či Bolt (ako taxi cez mobilné aplikácie). Zákazník si odvoz privolá telefónom s danou aplikáciou. Zadaním destinácie, zákazníka auto automaticky vy-

zdvihne a zavezie do danej destinácie bez potreby šoféra. Pracovať pre ZOOX bola pre mňa skutočne zaujímavá skúsenosť.

Momentálne navrhujem nové koncepty pre americkú start-up firmu Rivian. Pracujeme výlučne na elektrických autách. Robil som na R1 projektoch, čo sú vlastne elektrické SUV a Pickup, ktoré sa práve začínajú predávať na americkom trhu. Teraz pracujem na novom projekte, ktorý sa bude vyrábať v budúcnosti.

Práca ma veľmi baví a neviem si predstaviť robiť niečo iné. Popri práci ako konzultant pre komerčné automobilky taktiež robím aj na vlastných projektoch. Vo voľnom čase vyvíjam technológie v oblasti automobilov, napríklad momentálne pracujem na novom projekte posuvných dverí pre SUV.“ Michal si v Londýne kúpil dom, ktorý je zároveň aj jeho pracoviskom. Napriek tomu sa pred covidom cestovaniu nevyhol a pracovne na dlhodobější pobyty cestoval za dodávateľmi a klientmi do Rakúska aj USA. V Londýne však neplánuje zostať natrvalo, keďže pracovať môže odovšadiaľ, kde má prístup k počítaču a internetu. To najdlhšie, čo ho v Londýne teraz drží, je jeho dcéra Nora. „Keby nebolo mojej dcéry, tak by som dokázal Anglicko opustiť aj hneď, ale momentálne sa to jednoducho nedá. Norina mama je Španielka a má v Anglicku zázemie, preto je to komplikované. Ja osobne sa neviažem na určité miesto, preto neviem posúdiť, kde budem v budúcnosti pôsobiť. U mňa je to skôr o príležitostiach. Ak sa mi trebárs vyskytne nejaká zaujímavá ponuka napríklad z Číny, tak o tom určite považujem. Projekty, na ktorých robím – vývoj elektrických áut – sú teraz v automobilovej oblasti top a ja chcem stále pracovať s firmami, čo majú najlepší vývoj. Momentálne je veľa inovatívnych firiem práve v Číne.“

Michal s dcérou prichádza na Slovensko často. Pred covidom to bolo aj niekoľkokrát

v roku, teraz sú časté návštevy problém. Nora má Slovensko veľmi rada a celkom pekne chytá aj slovenčinu a tiež španielčinu, rodný jazyk jej matky. „My sme takí medzinárodní; mám slovenskú národnosť, mám rád Hanušovce a rád sem prichádzam, mám tu rodičov a ďalších príbuzných. Nevylučujem, že raz možno prídem do Hanušoviec aj bývať. Hanušovce sú každým dňom krajšie a stále, keď sem prídem, tak pozorujem, ako sa veľa vecí mení. Páči sa mi, ako je spravené centrum mesta, kvetinové výzdoby, atď. Je vidieť, že je mesto v dobrých rukách. Myslím, že Hanušovčania majú byť na čo hrdí. Ja život beriem tak, ako a čo prinášajú jednotlivé dni. Keby nebolo dcéry, už by som asi nebol v Anglicku. Kvôli nej som tam kúpil dom, aby sme sa mohli často stretávať. Podporujem ju v jej aktivitách – chodí na gymnastiku, plávanie, tanečný aj divadelný krúžok.“ Michal s dcérou často cestujú aj mimo Slovenska a Anglicka po rôznych destináciách.

Počas nášho rozhovoru sme sa dotkli viacerých tém, a tak prišla reč aj na to, ako sa niektorí či mnohí Hanušovčania pozerajú na rodákov, ktorí žijú a pracujú v zahraničí. Povedal: „Podľa mňa sa na Slovensku nežije zle. Tí, čo niekedy vycestovali za hranice vedia, že život v zahraničí nie je ľahký. Mnohí si myslia, že ľudia v zahraničí sa majú oveľa lepšie ako na Slovensku, ale podľa mňa je to skreslený pohľad. Je pravdou, že v zahraničí sa dá lepšie zarobiť, ale na druhej strane, je tam všetko oveľa drahšie a prísnejšie. Preto životná úroveň na Slovensku v porovnaní s Anglickom nie je horšia, práve naopak, vo veľkej miere sa na Slovensku žije lepšie. Je pravdou, že celkový systém tam funguje lepšie a nie sú tam zbytočne opletačky napríklad po úradoch ako na Slovensku, ale na druhej strane v Anglicku na vás všade striehnu kamery, všelijaké zákazy, príkazy a pokutujú vás často napríklad za parkovanie, atď. Áno, mne sa celkom darí a som spokojný. Mám slobodu, prácu, ktorá ma baví a aj zarobím, ale to neprišlo samo od seba. Keby som nebol na sebe tvrdo pracoval a nešiel si za svojim cieľom, tak by som možno doteraz umýval riady niekde v Pizza Hut. Mnohým sa môže zdať, že som mal šťastie a bol som vždy v správnom čase na správnom mieste, ale nebolo to tak. Áno, mal som v niektorých veciach aj šťastie, ale hlavne som na sebe tvrdo makal, kým sa iní zabávali. Prešiel som si kadečím, v živote mi nikto nič zadarmo nedal. Hovorím to hlavne preto, aby som mladých ľudí motivoval, že sa oplatí ísť za svojim snom a robiť to, čo človeka naozaj baví“

Zuzana Štenglová Gdovinová, 41 rokov, Česko

Už od detstva hovorila, že chce byť lekárkou a za svojím snom pevne kráčala aj v teenagerskom a neskoršom období. Po základnej škole išla študovať na Gymnázium Konštantínova 2 v Prešove a odtiaľ do Košíc na medicínu. Bola rada, že nemusí cestovať ďaleko a môže byť blízko rodičom. Spočiatku jej Košice z pohľadu veľkomesta až tak nerezali, ale počas šiestich rokov vysokoškolského štúdia si tam veľmi zvykla, keďže v dobrej partii si našla pevné zázemie. Z tohto dôvodu chcela po ukončení štúdia v Košiciach aj zostať pracovať ako lekárkou. Lenže mala smolu „Promovala som v roku 2004, teda v roku, keď naša alma mater už vedela, že má kapacity plné, že už ďalších študentov nebude prijímať a ani ja ako absolventka medicíny som v tom čase nedostala šancu získať prácu v košickej univerzitnej nemocnici. Vedela som tiež, že aj Prešov a Vranov nad Topľou sú pre mňa v nedohľadne, lebo vtedy fungovalo u nás veľké rodinkárstvo. A pravdu povediac, za takú cenu som ani nechcela doma zostať. Napriek tomu som ešte skúšala Kežmarok a iné miesta, no nepodarilo sa. V tom čase bol veľký odliv lekárov na Moravu a do Česka. Tak som si tam tiež podala viaceré žiadosti o zamestnanie a dopadlo to dobre – získala som miesto v meste Broumov.

Bolo to aj vďaka tomu, že jedna o rok staršia spolužiačka, keď prišla na návštevu na internát, povedala mi: -Prid' k nám do Broumova, je tam veľká slovenská partia.- Bola som sa tam teda pozrieť. Hľadali anesteziológa alebo chirurga, čo som aj chcela robiť.“ Zuzana tu začala pracovať ako anesteziológ a intenzivista.

Broumov je mesto vo východných Čechách, okres Náchod v Královohradskom kraji, na hraniciach s Poľskom, teda pohraničné mesto na Sudetoch. Má asi oseť tisíc obyvateľov. Je zároveň kultúrnym centrom svojho okolia, obkolesené nádhernými vrchmi, ktoré sa nazývajú Broumovské stěny. Lokalita je turisticky

veľmi atraktívna, ovplyvnená aj susedným Poľskom. Je tu vypracovaná sieť cykloturistických chodníkov. V zimnom období organizujú tzv. bežkárske stopy.

„Keď som sa bola pred podaním žiadosti o zamestnanie v Broumove pozrieť, tak ma okrem toho, že tam bola slovenská partia a vytvorené priaznivé zázemie, veľmi ovplyvnila najmä okolitá príroda. Doma som totiž chodievala s ocinom na bežky, a práve to mi veľmi pripomínalo domov. Ani tá dĺžka 600 kilometrov mi nikdy nepripadala hrozivá, nikdy som sa tu necítila ako v cudzine, lebo s Čechmi máme blízky jazyk a spoločnú kultúru. Tým, že som sa narodila v roku 1980, vyrastala v Československu a v češtine som študovala veľa kníh, s jazykom som samozrejme nemala žiaden problém.“

Zuzana žije v Čechách už 17 rokov. Tu sa aj vydala a má tri dcéry. V roku 2012 sa presťahovala do mestečka Police nad Metují, ktoré sa nachádza presne na polceste medzi Náchodom a Broumovom a počtom cca 4000 obyvateľov je zhruba porovnateľné s Hanušovcami nad Topľou. Pre Zuzanu je to teraz aj celkom výhodné. V roku 2010 sa totiž v broumovskej nemocnici zavrelo chirurgické oddelenie, čím tam stratila jednu časť svojej práce, a tak začala pracovať ako anesteziológ v Náchode a ako intenzivista ostala naďalej pôsobiť na oddelení JIS-ky v Broumove.

Tým, že Zuzana so svojou rodinou býva v Čechách, ani si neuvedomuje, že žije v zahraničí. Povedala: „Čo mi najviac chýba, sú samozrejme rodičia a súrodenci, ale zostávame si veľmi nablízku pomocou internetu cez Skype a WhatsApp – dnes je to neskutočná vymoženosť pre tých, ktorí sú od seba ďaleko a chcú byť v kontakte. Najviac ma ťaží to, že nie som blízko svojich rodičov...“

Inak Zuzana o sebe hovorí ako o kozmopolitnom a veľmi prispôsobivom človeku.

V regióne, kde v súčasnosti žije, sa vo všetkom veľmi našla. Má tu svoju športovú partiu. „Pričuchla som k orientačnému behu, stále hrám basketbal a láka ma aj vysokohorská turistika. Pochválím sa, že som v roku 2008 zdolala najvyššiu horu Európy Mont Blanc a potom som v roku 2009 išla aj na Gerlach, lebo som si pomyslela, že tamten vrch som dala a najvyššiu horu Slovenska nedám? (Smiech.) Chodím tu tiež do kostola a teraz počas mojej materskej dovolenky ma stiahli aj za členku dozornej rady diakonického združenia BETANIE, čo funguje pri kostole. Je to stredisko pre Huntingtonovu chorobu, t.j. stredisko dožitia, resp. sociálne zariadenie pre ľudí s týmto ochorením. Okrem toho sa raz za mesiac partia kamarátov stretávame pri vínu.“

Čo sa jazyka týka, češtinu máme my, Slováci, takpovediac pod kožou, takže ani pre Zuzanu nie je žiadnou bariérou. „Ja skôr obdivujem mojich súrodencov a iných, čo žijú v anglosaských a iných krajinách. Napríklad Želka Bublavá, moja dobrá priateľka z detstva, ovláda holandčinu. Mne príde, že by som to nedala. Bola som niekoľkokrát v Austrálii a v Amerike, na študijnom pobyte som v USA strávila pol roka. No bola som tam veľmi clivá za domovom v tom cudzom inojazyčnom prostredí. Poviem to tak – keď neporozumiem vtipu, alebo keď neviem povedať vtip v tom jazyku, tak nie som ešte zžitá s daným prostredím. Toto sa mi v Čechách ešte nestalo. Naopak. Stretávam sa tu len s tými príjemnými skúsenosťami. Škoda, že sme sa rozdelili.“

Predsa len mi nedalo a opýtala som sa, či jej dali niekedy Česi aspoň raz v živote v negatívnom zmysle pocítiť, že je Slovenka. „Nie, ani raz,“ odpovedala. „Práve naopak. Tu si nás veľmi vážia alebo – majú tu iný prístup. Keď som bola na Slovensku v poslednom, šiestom ročníku štúdia na lekárskej fakulte – nebol to len môj pocit, ale mali ho aj iní moji spolužiaci – lekári, ktorí nás učili, k nám začali pristupovať, ako keby sme pre nich už boli konkurencia. Pritom my sme pre nich konkurencia nemohli byť minimálne kvôli tomu, že sme nemali ich skúsenosti. Aj keď možno tie vedomosti sme mohli mať, ale ani to celkom nie. Aj pre toto som vtedy riešila, že či má zmysel tam zostať. Keď som prišla do Čiech, bolo to naopak – chceli nás zaučiť, a to čím skôr, lebo vedeli, že tak budeme plnohodnotní a budeme pre nich makať. O niekoľko rokov neskôr mi jeden kamarát povedal, aby som sa vrátila, že už by brali aj desať anesteziológov. Možno keby to bolo prišlo do roka od môjho odchodu, zvažovala by som návrat, ale po dlhšom čase už nie, lebo

už mám tu vytvorené svoje pevné zázemie. No švalo ma pomyslenie, že štát nemá prehľad o počte končiacich študentov a nevie, kedy ich je prebytok a kedy hrozí ich deficit. Aj v Čechách je nedostatok lekárov, stále je ich odliv ďalej na Západ, a tak ich počty už dopĺňajú bežne aj lekármi z Ukrajiny.“

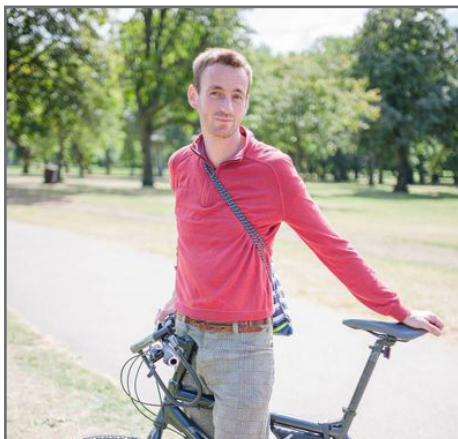
Keď sme sa so Zuzanou rozprávali, spomenula tiež sedlo Passa, ktoré jej veľmi pripomína okolie, kde hraničí Prešovský okres s Vranovským okресom. „Keď som do Broumova dochádzala ešte z Náchoda, je tam presne taký istý kopec ako u nás Petič. Volá sa Passa. A vždy, keď som z toho kopca schádzala dole, hovorila som si: Idem domov... Hej, tam sa vám otvorili tie lesy a videla som na Broumov a fakt, normálne som utratila slzu. Nikdy predtým som neverila, že niekde inde zažijem ten pocit. To východné Slovensko a Hanušovce, Hermanovce, Petrovce, to je miesto, čo ma dovtedy jediné chytalo za srdce, lebo vyrastala som síce v Hanušovciach, ale dennodenne sme chodili aj do Petroviec i Hermanoviec za starými rodičmi. V Čechách sa pre mňa takou citovou záležitosťou stal práve Broumov, prvé české mesto, kde som sa usadila. Tu sa stále vraciam nielen za prácou, ale mám tam aj svoju basketbalovú a vinársku partiu, ľudí, o ktorých viem, že sa na nich môžem spoľahnúť a kde chodím aj do kostola. Vlastne, možno to niekomu bude znieť divne, ale doma som už tu.“

Na Slovensko však Zuzana s deťmi vždy rada prichádza. Dcéry v Čechách hovoria po česky, na Slovensku po slovensky, lebo babka Mária Gdovinová, učiteľka na dôchodku, sa im vždy príkladne venuje aj po tejto stránke. Najstaršia dcérka Alžbetka dokonca povedala, že keby mohla, chodila by tu aj do školy – a to už je naozaj silné vyznanie babke aj kraju.

Fotodrojo: Zuzana Štenglová Gdovinová

František Tkáč, 41 rokov, Veľká Británia, bike trip juhom Európy a iné

Po maturite na Súkromnej obchodnej akadémii v Prešove študoval na Fakulte prírodných a humanitných vied Prešovskej univerzity manažment verejnej správy a rozvoj regiónov. Počas vysokej školy sa prvýkrát dostal mimo Európu, do USA, kde podstatnú časť pobytu brigádoval v jednom detskom kempe v Pensylvánii a neskôr sa dostal aj do Philadelphie. „Mohol som stráviť prázdniny ako aj pár predošlých rokov brigádnicke u otca v predajnom stánku pri pošte ľudovo volaného Ambrelky. No túžba skúsiť niečo nové bola väčšia a cestovanie od tohto momentu u mňa nabralo nový rozmer; stalo sa nielen trávením dovolenky, ale aj súčasťou môjho životného štýlu. Rok na to, hneď po vysokej škole, som s Ľubom Šmidom, ktorý už mal po vojenčine, chcel ísť do Austrálie, no nakoniec sme sa rozhodli pre ľahšiu voľbu a vybrali sa do Londýna, kde mal Ľubo kontakt na rodáka Slava Velebira.“

V roku 2003, v čase, keď odchádzali do Londýna, bola ešte vízová povinnosť. Bol to zdĺhavší proces dostať sa vonku a bolo to prvý aj poslednýkrát, keď som išiel do Anglicka na autobuse, ktorý bol plný mladých dievčat, väčšinou čo šli tam robiť au pair. Vtedy to bola taká veľká vlna au pair.“ Keď tam došli, museli študovať, keďže mali študentské víza. Pracovať mohli len 20 hodín týždenne. „Došli sme do školy a tam polovica triedy Slovákov!“ Okrem angličtiny študoval František neskôr aj španielčinu a po dohode s jednou známou z Barcelony strávil dva mesiace v roku 2008 v Španielsku. Vymenili si bývanie – ona bývala uňho v Londýne, on u nej v Barcelone. Prvé štyri roky v Londýne pracoval František v hoteloch. Najprv umýval riad. Zasmial sa, že to

bola klasická slovenská začiatková pozícia u chlapcov, u dievčat au pair. Neskôr bol čašníkom a robil denného aj nočného recepcného. „Potom som robil vo finančníctve. Londýn je mesto financií, patrí k hlavným európskym finančným centrom, takže je tam veľmi veľa zamestnaní v tomto odbore.“

František dohliadal na prevod peňazí, kontroloval účty, či systém prekopíroval správne veci a podobne. Neskôr bol v pozícii tzv. vyšetrovateľa platieb – keď sa nejaké platby stratili, alebo sa niečo stalo s medzinárodnými platbami, tak to riešil s finančnými zástupcami príslušných krajín. Skromne poznamenal, že nič náročné, ale z toho, čo povedal, bolo jasné, že veľmi zodpovedné. Zvlášť v tomto období, v rozmedzí 3-4 rokov, sa veľmi zdokonalil v anglickom jazyku, pretože pracoval v kolektíve rodených Angličanov. Potom prišiel trend, keď sa mnohé pracovné pozície presúvali do iných štátov, a tak jeho pracovná pozícia bola presunutá do Litvy.

V Londýne nepretržite pôsobil plných desať rokov, potom prišli dva roky, keď bol a nebol v Londýne, keď kade-tade lietal. Ono – do Londýna šiel s úmyslom, že tam zotrvať dva roky a naučí sa jazyk. No ako čas plynul, vždy tam bolo niečo nové, čo ho tam držalo. „Londýn je mestom nekonečných možností, kde inde stráviť čas mladosti ako v tomto meste?“ V rámci toho obdobia absolvoval aj dva tripy do Južnej Ameriky. V roku 2006 s batohom na chrbte navštívil Argentínu, Chile, Uruguaj a jeden deň bol aj v Brazílii. Počas druhého výletu v roku 2010 navštívil Peru a Bolíviu. Tam už boli partia päť mladých mužov, z toho dvaja Hanušovčania. Vraj len také bežné výlety, no nakoniec som sa dozvedela, že zachádzal aj do oblastí, na ktoré v bedekeroch turistov upozorňovali ako na nie celkom bezpečné zóny. Navštívil aj Patagóniu, teda najjužnejšie miesta Južnej Ameriky, ľadovec Perito Moreno, populárne mesto

František experimentálne sadi taliansku odrodu viniča Sangiovese

Inkov Machu Picchu či vodopády Iguaçu, ktoré sú najväčším systémom vodopádov na Zemi.

V roku 2013 sa teda František rozhodol pre návrat domov, no nechcel odísť len tak, po desiatich rokoch zblížiť veci, prísť z rušného Londýna domov a potom hneď začať robiť v úplne inom prostredí. V tom čase mal jedného kamaráta Švajčiara, ktorý tiež odchádzal z Londýna a hovoril, že chce s batohom prejsť zo severu Afriky na jej juh, aby išiel s ním. Františka tento nápad oslovil, preto na túto ponuku najprv pristal a chcel to spojiť s niekoľkotýždňovým pobytom v Španielsku, kde sa chcel zdokonaľiť v španielčine a kde sa rád vracia. „No jedno ráno som sa zobudil v myšlienkach, že čo bude s mojím bicyklom. Zrazu som v tom mal úplne jasno, pôjdem domov na Slovensko na bicykli.“

Jeho bike trip z Londýna do Hanušoviec nad Topľou trval cez tri mesiace. Na mobilnej aplikácii si narátal okolo 6600 km. Ak by išiel priamo, dalo by sa to zvládnuť hádam aj o polovicu kratšie, ale on išiel obchádzkou a vôbec sa neponáhľal, keďže to chcel spojiť zo Španielskom. Z Londýna vyrazil do prístavu v Portsmouth. Vylodil sa vo francúzskom Bretónsku v Saint-Malo. Prešiel pobrežím cez mestá Rennes a Nantes dole do Bordeaux. Tu sa k nemu na kúsok cesty pridala ruská študentka z Petrohradu, ktorý na bicykli vyšiel z Paríža. Spolu prešli cez San Sebastian do Bilba. A potom znovu sám, cez Salamancu a cez hlavné mesto španielskej Andalúzie Seville zišiel úplne dole na cíp medzi Portugalskom a Španielskom až do Cádiz. Tam sa zdržal asi kvôli štúdiu španielčiny asi 3 týždne. A potom po španielskom pobreží vyšiel hore k Barcelone. Na tejto ceste sa ešte zdržal 5 dní v meste Alicante, lebo tu žila jeho známa a bol tu karneval. Potom sa pustil po francúzskom dolnom pobreží cez Marseille a Nice do Monte Carlo, až do Talianska a ďalej prechádzal cez Sanremo do Janova. Na hraniciach medzi Francúzskom a Talianskom stretol dvoch Španielov, ktorí tiež išli individuálne. František tu pôvodný plán vydať sa odtiaľ na Slovensko cez Švajčiarsko zmenil. Pridal sa k tým dvom, zvrtili to na Florenciu a Ravennu cez mestá Lucca a Pisa, až došli na opačné pobrežie Talianska pri Jadranskom mori do prístavu v meste Ancona. Nalodili sa a smer ich cesty bol chorvátsky ostrov Hvar. Tu sa traja kamaráti rozlúčili a každý si išiel ďalej svojou vlastnou cestou. František sa pustil na Makarsku, potom hore smerom na slovinský Maribor a cez maďarský Balaton smerom na Budapešť, cez pohorie Matra, cez Eger (Jáger) a Miškolc do Košíc, Prešova

a dolu Petičom do Hanušoviec.

Priznám sa, celú jeho cestu som sledovala prstom po mape. Úžasné! Ako to všetko zvládol, kde spával, čo mu tá cesta osobne dala? Otázok som mala milión. Nuž niekoľko zastávok na ceste mal u svojich známych, ktorých spoznal počas svojho života. Inak, zo začiatku sa ubytoval v hosteloch pre mladých (youthhostels). Nejakí cyklisti, ktorých tiež stretol cestou, mu poradili, že existuje webstránka WarmShowers pre cyklistov – niečo podobné ako couchsurfing pre obyčajných turistov.

František v pozadí v meste Cadiz v roku 2013 počas bike tripu

František po tejto skúsenosti taktiež na svojej hanušovskej adrese ponúkal miesto na prespatie doma a využili to cyklisti z Francúzska, Rumunska a iní. Spával tiež v stane, ale aj pod holým nebom na plážach. „To boli úplne magické noci. Tak to riešili tí dvaja Španieli, s ktorými som šiel časť cesty, a tak som sa pridala. No priznávam, že pokiaľ som si zvykol, prvé noci som zaspával ťažko a s pocitom neistoty: Čo ak nás niekto napadne? Ved' som tu vystavený zo všetkých strán. No potom som si na to zvykol tak, že keď som mal potom spať v hosteli, pomyslel som si: Ak ma niekto napadne tu, nemám kam utekať. Po pláži sa dá, ak by sa niečo stalo, ale uväznený medzi štyrmi stenami? – Je to zvláštny pocit, vaše vnímanie bežného sveta sa vám úplne otočí.“

Pred cestou si František kúpil veľmi ľahučký stan, spacák, na boku bicykla popri kolesách mal upevnené dva batohy, v ktorých bolo všetko, čo potreboval. No bývali aj dni, keď sa nemal kde osprchovať. Hovoril, že sa vtedy cítil ako bezdomovec na bicykli, lebo v morskej vode to so šampónom veľmi nejde. No po 3-4 dňoch to človeku prestane vadiť, prestane si to uvedomovať. Toto ho naučilo pozeráť sa na svet aj z inej strany, zo strany bezdomovcov. Vtedy vraj vnútorne veľa vecí pochopil, získal

nový rozmer pohľadu. Trojmesačný bike trip od mája do augusta 2013 dal Františkovi dostatočný priestor na rozmýšľanie o sebe, o budúcnosti, o tom, čo od života chce, kam smeruje. „Ten bicykel bola aj moja oslava slobody,“ zakončil filozoficky túto tému. No Františkova „slovenská cesta“ nezačala hneď jednoznačne po návrate domov.

Na jeseň sa ešte vrátil do Anglicka a odtiaľ letel do Talianska – do Toskánska. Jeho švajčiarsky známy sa v Londýne živil predajom veľmi hodnotných vín a v Taliansku

a Francúzsku mal veľa kontaktov. Práve ten kamarát ho v Taliansku zoznámil s jedným vinárom, ktorý vyrába víno v toskánskom regióne Chianti. František tam išiel na jesenný zber vinnej révy. Potom zasa bol v Anglicku a začiatkom roku 2014 nasledovala ukrajinská Odesa, lebo si povedal, že keď pozná západný svet, chce trochu poznať aj ten východný. Tu si zaplatil mesačný kurz ruštiny. A hneď po tom, celé obdobie od jari do konca leta, bol znova v Toskánsku vo viniciach.

„Mal som šťastie na takého dobrého vinára. Hodnotil som vtedy 10 rokov v Anglicku, že som toho veľa nedosiahol, stále mi niečo chýbalo. A to

niečo uchopiteľné som zrazu videl v tých viniciach. Až teraz s odstupom času si uvedomujem, koľko veľa mi dalo Anglicko za tých 10 rokov – jazyk, kontakty, iný prístup k ľuďom a iné, vďaka čomu som sa na Slovensku hneď uchytil, keď som sa seriózne rozhodol tu zostať žiť a pracovať, založiť si rodinu. No tesne po návrate na Slovensko som len hodnotil, že nemám nič uchopiteľné v rukách, že angličtinu vie veľa ľudí a aj mnohí z tých, čo neodcestujú, sú šikovní a angličtinou odo mňa ďaleko neutekajú.“

Postupne som si naplno uvedomoval význam toho známeho 'koľko rečí vieš, toľkokrát si človekom'. Nie je jednoduché chápať význam týchto slov, ak to naozaj nezažijete. No keď idete do sveta stále do novej a novej krajiny, človek stále akoby začínal úplne odznova – skúša robiť veci ináč, má nový priestor. V novom prostredí s novým jazykom prichádza nová kultúra, zvyky, ľudia s ktorými sa musíte naučiť fungovať. Tieto všetky faktory a mnoho iných z vás formujú úplne novú osobnosť.... Je to paradox, ale keď rozprávam po anglicky, som sebavedomejší, istejší a ľahšie riešim pracovné veci so zahraničím v cudzom jazyku, ako keď si v rodnej slovenčine vybavujem napr. stavebné povolenie na rodinný dom. V zahraničí ľudia zvyknú reagovať ináč ako na Slovensku. Tu sa niektorí úradníci správajú veľmi dôležite, že si robia len

svoju robotu, no človek sa pri nich cíti akýsi malý. Avšak každá minca má dve strany. Veľa Slovákov sa sťažuje na byrokráciu, ktorá tu bezpochyby je, ale keď som poslal fotku anglickému kolegovi, ako svojpomocne si budujem dom, bol tam odfotený domiešavač a môj svokor tam púšťa betón dole do tvárnic. A Angličan hneď na to: 'A kde má prilbu? A reflexnú vestu? Toto by v Anglicku nebolo možné.' Má pravdu. No neviem si predstaviť, že by sa mi v Anglicku takto svojpomocne podarilo postaviť vlastný dom. Nemám v Anglicku jediného kamaráta, ktorý by sa do toho pustil. Čiže nie je byrokracia ako byrokracia. Tá anglická, kde k vám prístupujú ústretovo, no zároveň sú oveľa striktnější a okolnosti, za ktorých by ste sa do toho chceli pustiť, vás odrádzajú. Alebo tá slovenská, neústretná so zachmúrenou tvárou a s nepochopiteľnými prekážkami, ale idete do toho s tým, že mnoho ľudí pred vami si tým prešlo a na konci dňa to aj tak zvládnete."

Je prínosné ísť do sveta, hovorí František, lebo človek má väčšiu šancu zistiť, čo chce v živote dokázať. Pôvodne hodnotil, že desať rokov v Londýne bol akoby stratený čas, že si len užíval londýnsky konzumný spôsob života, že nepracoval až tak na sebe. No človek v cudzine vždy niečo odkuká a potom kúsok toho môže doniesť na Slovensko, a tak ho obohatiť. Hoci napríklad len v takej maličkosti, že si človek v zamestnaní zlepši pracovné vzťahy, lebo nebude každý deň nepríjemný a nebude prenášať svoju zlú náladu na druhých. V jednom z prvých londýnskych zamestnaní ho doslova učili usmievať sa, lebo prichádzal do styku so zákazníkmi a zamestnávateľom sa zdalo, že sa neusmieva dostatočne veľa. Cítil akúsi averziu voči falošnému úsmevu, lebo si ani sám neuvedomoval, že by bol pri tom nejako mrzutý. Prečo by mal byť falošný, prečo by sa mal stále usmievať, keď to tak necíti? No teraz sa už na to díva opačne: Prečo by mal človek kaziť druhému náladu? Prečo by mal byť nepríjemný k druhým len zato, že ho práca nebaví, alebo sa v noci zle vyspal? Po 2-3 rokoch v zahraničí mu slovenský odmeraný prístup človeka k človeku, úradníka ku klientovi, predavača ku kupujúcemu a podobne začal trochu prekážať. Pri každej návšteve Slovenska mu začalo chýbať to, čo predtým považoval za faloš – úsmev, empatiu či pozitívny prístup, "sorry", keď do niekoho na chodníku nechtiac buchne, slová ako 'ďakujem' a 'prosím'... No nakoniec na povzbudenie pridala, že za posledné roky sa to aj na Slovensku celkom zlepšilo.

František v súčasnosti žije na západnom Slovensku, kde sa oženil. Tam buduje dom

pre svoju rodinu a pracuje v Nových Zámkoch ako obchodný zástupca. Zatiaľ ako hobby s perspektívou podnikania má svoju vlastnú nevelkú 10 árovú vinicu pri Nitre, vyrába vlastné víno a má už vyrobený aj korok s vlastným logom. V budúcnosti plánuje vysadiť okolo svojho domu veľkú vinicu. Skúsenosti s pestovaním viniča nabral v tom Toskánsku počas svojich tamjších sezónnych pobytov a s toskánskym vinárom z oblasti Chianti dodnes udržiava dobré kontakty. Zasmial sa, že o dva roky bude končiť svoju druhú dekádu; 2003-2013 bol v zahraničí, 2013-2023 návrat z Londýna, usadenie na Slovensku a založenie rodiny, ideálne by bolo, ak by dovtedy dokončil dom a vysadil veľkú vinicu okolo neho. Po roku 2023 by sa už rád hlbšie venoval vinárčeniu a do konca ďalšej dekády by sa týmto chcel plnohodnotne živiť.

„Toto je môj sen, no sny sa snívajú a realita je mnohokrát iná. A preto to nemám nejak fixne nastavené, no za splnenie môjho sna budem považovať aj to, ak sa niektorý z mojich synov v tomto tiež nájde a ak nie môj syn, tak niekto iný na dedine. Chcel by som ten náš región, v ktorom momentálne žijem, trochu rozvinúť. Ten Talian je celkom známy vinár a dosť veľa mi radí. Ja tiež celkom rád odovzdám svoje skúsenosti aj iným, hoci nás bude vo Veľkých Lovciach aj desať vinárov. O to lepšie, ak pôjde meno dediny do popredia, že robíme dobré víno. Keby som žil v Hanušovciach, možno by som mal malú pekárňu, lebo som sa nad tým istý čas zamýšľal, možno by som bol v podobnom procese ako tuná s vínom. Všetko je o tom, aký má človek cieľ. V zahraničí pre mnohých Slovákov boli cieľom peniaze. Mo mnohí z tých, čo chceli primárne len zarobiť, rýchlo sa vrátili, lebo podľa mňa to nie je o tom; v zahraničí je život zo začiatku komplikovaný a človek musí vedieť aj mňať a daťme tomu investovať do určitej spoločenskej kvality, v ktorej sa chce pohybovať. Konzumný spôsob života je len krátkodobý cieľ – zarobím a potom využijem, čo mesto či krajina ponúka. Dlhodobý cieľ je niečo iné – buduje sa za pochodu a veľmi pomaly. Život vinára nie je konzum, je to celoživotné vzdelávanie a snaha lepšie pochopiť kúsok zo života našej prírody, niečo produktívne, čo viem zúročiť pre potomkov. A ešte jedno je v živote veľmi dôležité – vzájomné vzťahy a komunikácia medzi ľuďmi. Mať majetky, peniaze – to sú len také bočné veci, ktoré robia náš život jednoduchší a je celkom fajn ich mať. No keď nás niekto nemá rád, nevieme si nájsť cestu k iným ľuďom a pochopiť ich životný pohľad - môžeme byť akokoľvek bohatí - šťastní nebudeme."

Želmíra Ventura Morgado, rodená Bublavá, 41 rokov, Holandsko

Do zahraničia prvýkrát odchádzala po maturite v čase, keď ešte bolo potrebné vybavovať víza do štátov EÚ. Samostatnosti ju už predtým priučil internátny život počas štúdia na Obchodnej akadémii v Sabinove. Okrem toho ako prvorodená bola rodičmi od malička vedená byť vzorom pre jej mladších dvoch súrodencov, čo tiež vplývalo na formovanie jej osobnosti vo vzťahu k povinnostiam a zodpovednosti.

Pôvodne plánovala ísť na vysokú školu na Slovensku, ale sám život mal s ňou iné plány. Ako je známe, na východnom Slovensku bol problém zamestnať sa. Poznala veľa dievčat, ktoré odišli za prácou najmä do Anglicka, lebo na Slovensku nebola perspektíva. Odišla aj ona s úmyslom zlepšiť si angličtinu a týmto spôsobom si zvýšiť možnosti na nájdenie práce. Po návrate domov si našla prácu, ale z platu, ktorý človek obdržal nemala žiadnu šancu osamostatniť sa. Veľkým problémom v našom meste a okolí bolo vôbec nájsť si nejakú prácu, ktorá by zodpovedala jej vzdelaniu a záujmom, ktoré by ju naplňali. „Ponúk a možností bolo veľmi málo, preto mladí ľudia odchádzali do zahraničia."

Z Anglicka sa domov vrátila preto, lebo túto krajinu vnútorne neprijala, nedokázala sa v nej udomáčniť. „Ľudia, kultúra a celkový prístup nesedeli mojej povahe. Tak som sa rozhodla, že to ešte raz skúsím, ale v inej krajine. Preštudovala som si rôzne krajiny a nakoniec to vyhralo Holandsko. Ľudia vám tu hneď povedia, čo si myslia. Človek z východnej Európy si však musí najprv zvyknúť, lebo niektorí Holanďania sú až veľmi priami, čo zo začiatku človeka zaskočí. Každý tu vychádza s tým druhým ako so seberovným. Neuplatňuje sa tu hierarchia ako na Slovensku."

Do Holandska vycestovala Želmíra v roku 2002 po tom, čo chvíľku predsa len pra-

covala na Slovensku, aby skúsila, či bude mať šťastie a nájde uplatnenie, ale žiaľ nešlo to. Toto leto už uplynulo plných 19 rokov, čo žije v Holandsku. Začínala ako au pair. Hoci bola ešte vízová povinnosť, cez pracovné agentúry sa jej to podarilo vcelku rýchlo. „My sme pracovali dve au pair v jednej vile. Starali sme sa o postihnutého chlapčeka s dyspraxiou a jeho brata, čo mal šťastie a nemal postihnutie. Nebola to moja špecializácia, ale keďže som už mala skúsenosti s deťmi ako najstaršia a taktiež už som pracovala ako opatrovatelka v Anglicku, kde som sa starala o dievčatko s dyslexiou, tak som tú prácu dostala." V tejto rodine zotrvala jeden rok, počas ktorého si zisťovala možnosti štúdia v okolí. Pred príchodom novej au pair jej rodina dala vedieť dva dni dopredu, aby si všetko zariadila a odišla. Pomohli jej však kontakty so skupinou Poliakov, lebo Slovákov a Čechov tam bolo pomenej. S ich pomocou si našla ubytovanie (jednu izbu), kam sa narýchlo presťahovala.

Popritom hľadala možnosti práce a vybavovala si dokumenty na štúdium v Holandsku. Zistila, že potrebuje nielen certifikovaný preklad o absolvovaní stredoškolského štúdia na Slovensku, skúšku z angličtiny s určitým počtom bodov, ale musí mať vopred aj nasporené na školu a garanta ako záruku, že bude mať z čoho štúdium zaplatiť, keby sa dostala do finančných problémov. Dva roky najprv sporila, aby splnila všetky podmienky a mohla si podať prihlášku na štúdium na vysokej škole v Utrechte. „Čo mi pomohlo, bolo, že školy tu majú Deň otvorených dverí, kde sa dá ísť na danú fakultu a porozprávať sa so študentmi. Mala som šťastie, že som stretla jednu Poľku, ktorá začínala ako ja a ktorej som sa mohla spýtať, ako je štúdium zvládnuť popri práci, koľko hodín člo-

vek môže pracovať, aby štúdium zvládla a pokryl všetky náklady. 15-20 hodín týždenne pracovať a popri tom aj študovať nie je vôbec ľahké, ale ak človek má svoj cieľ, na ktorý sa zamerá, tak spraví pre to všetko."

Štúdium zamerané na komunikáciu, médiá, marketing a prácu s verejnosťou – všetko v angličtine – začala v roku 2004 na fakulte komunikácie. Vysokú školu v Utrechte ukončila Želmíra v roku 2008. Okrem toho sa dala aj na štúdium holandštiny. „Holandštinu som mala aj na vysokej škole, ale tam sme mali v podstate len základy, takže ja som nenapredovala. Po večeroch som začala navštevovať večernú univerzitu v Utrechte, kde som si kurz holandčiny platila. Prešla som potrebným počtom tzv. modulov a neskôr som si z holandštiny urobila aj štátnice. Znamenalo to pre mňa veľa, lebo som už nebola odkázaná na pomoc priateľov, ktorí toho mali tiež dosť. Hoci angličtina je tu v bežnom živote bežne používaná, človek potrebuje aj holandštinu, aby mohol normálne fungovať, keďže všetky oficiálne dokumenty sú v ich rodnom jazyku."

Po ukončení štúdia začala pracovať a počas nasledujúcich 10-11 rokov vystriedala tri väčšie medzinárodné firmy. Pracovala v nich ako koordinátor medzinárodného predaja a exportu pre rôzne odvetvia. S príchodom covidu prišla aj ona o prácu, keďže sa otvorila nová pobočka v Ázii a náplň jej práce sa preniesla na nového pracovníka v danej krajine. Bolo to akurát v čase jej návratu z dovolenky na Slovensku; po príchode do zamestnania jej povedali, že môže okamžite odísť. Napodiv to prijala s istou úľavou. „Bol to pre mňa akurát vhodný čas na oddych, lebo ani po narodení dcéry som nemala dostatočnú pauzu. V Holandsku je totiž nárok na materskú dovolenku iba 4 mesiace, a to mesiac pred a tri mesiace po narodení dieťaťa.

Potom mi prišla na pár mesiacov pomôcť mamka, lebo som nechcela dať trojmesačné dieťa do škôlky. Bez pomoci mamky by to bolo pre mňa veľmi ťažké zvládnuť prácu, dieťa a sťahovanie, za čo som mojej mamke nesmierne vďačná."

Želmíra kvôli štúdiu i práci musela viackrát meniť ubytovanie (8 krát). V súčasnosti žije so svojou rodinou v menšej dedinke, ktorá je ideálna pre rodiny s deťmi. Neďaleko nového bydliska si už našla aj prácu v malej firme, ktorá je tiež zameraná na medzinárodný obchod s pobočkami na Slovensku, v Čechách, Maďarsku, Poľsku, Slovinsku a ďalších krajinách.

Medzitým si spravila ešte zopár ďalších kurzov zameraných na marketing, aby mala vyššiu šancu nájsť si prácu. Keď toho vie človek viac, má viac šancí na trhu práce. „Ľuďom, ktorí majú nereálne predstavy o zahraničí, by som rada povedala, že človeku trvá najmenej 10 rokov, pokiaľ sa niekde dopracuje. Taktiež je veľmi smutné vidieť, že Poliaci, Turci a ďalší cudzinci, čo žijú v Holandsku, si navzájom pomáhajú, držia spolu, no Slováci – až na česť výnimkám – také správanie nemajú. V zahraničí žije veľa ľudí, ktorí zmýšľajú podobne ako ja, myslia nielen na seba, ale aj na najbližších na Slovensku a boja sa, aby sa im niečo nestalo, zvlášť teraz v tomto čase vírusov." A ďalej pokračovala: „Samozrejme, každá krajina má svoje pozitíva aj negatíva. Na Slovensku sa kopec vecí – napríklad ako podplácanie či uprednostňovanie – musia zmeniť, ale sú tu aj dobré veci, ako prevencia v zdravotníctve, čo v Holandsku nefunguje. Dúfam, že to bude v budúcnosti len lepšie a ľudia spoločne zmenia systém."

Čo by ešte zmenila na Slovensku? „Prístup k vyučovaniu cudzích jazykov. Bolo by dobre, keby sa učitelia zamerali viac na komunikáciu, keďže tá je dôležitá. Človek sa dostane do zahraničia po prvýkrát a nedostane zo seba ani slovo. Ďalej by som bola rada, keby sa ľudia naučili povedať, čo im neseď, alebo čo si želajú. Ľudia si volia vládu a keď tu niečo nesedí, treba to povedať nahlas. Zorganizovať protesty a podobne. V Holandsku alebo Francúzku sa ľudia postavia, keď niečo nie je spravodlivé, alebo ide o ohrozenie ich živobytia. Tu sa to ľudia musia ešte naučiť. Ďalšia vec, ktorá by sa mala zmeniť, je prístup k migrantom. Ostatné krajiny umožňujú migrantom prístup do krajiny, keďže majú nedostatok pracovných síl v zdravotníctve, školstve a v iných sektoroch. Na Slovensku sa len narieka, že je nedostatok ľudí, ale veľa sa pre to nerobí. Viem, že veľa ľudí sa stavia proti cudzincom, no pozrite, koľko mladých už zo Slovenska odišlo. Veľa ich migruje buď za

prácou alebo za rodinou a podobne. Podľa mňa veľké zmeny čakajú aj Slovensko, keďže rýchlo starne. Je to známe z histórie, že migrácia stále bola, je, aj bude. Je len otázkou času, kedy sa aj na Slovensku zmení pohľad na migrantov. Migranti – teraz sú to najmä Ukrajinci – totiž len vyplňajú miesto, kde chýbajú našinci.“

Aká krajina je inak Holandsko? „Je to krajina kvetov, tulipánov, cyklistických trás – všade môžete ísť na bicykli. Systém cestovania je naozaj dobrý. Všetade sa dostanete buď vlakom alebo autobusom – je tu dobre prepojenie. Vo veľkých mestách, kde nikto nikoho nepozná, je síce každému jedno, či vám je zle alebo nie, či zomriete alebo nie, no v menších mestečkách a dedinách sú ľudia prívetivejší. To platí väčšinou všade. No a čo sa týka školstva – môžete ísť na školu, na akú chcete – ak prejdete skúškami a prvým rokom, môžete ísť ďalej; nemáte to limitované. Tu sa to prerieďuje tak, že počas prvého ročníka vypadávajú tí, ktorí nevládajú štúdium, alebo ktorým štúdium nesedí. Okrem toho, že si študent platí študijné náklady, pracuje individuálne aj v skupine, musí počas štúdia absolvovať dvakrát prax vo svojom odbore. Z toho jedna v 3. ročníku je povinná 6-mesačná zahraničná prax. Avšak v mojom prípade tým, že som tu cudzinka, mohla som mať prax v Holandsku.“

Želmíra by sa rada vrátila domov na Slovensko tak ako viacerí, keby tu našla uplatnenie. Zatiaľ sa jej kvôli práci darí prichádzať domov k rodičom na Slovensko iba raz v roku. „Chodíme tu spolu na výlety, keď to zdravie všetkých dovoľí. Vidieť rodičov a starých rodičov raz za rok je málo, no, žiaľ, nedá sa to inak zariadiť. Za Hanušovcami je mi smutno, ale som rada, že som aspoň niečo mohla tu pre ľudí spraviť. Na facebooku som zopár rokov dozadu založila Hanušovský bazár, aby si ľudia navzájom pomohli a veci ako oblečenie či nábytok dostali druhú šancu. Treba odbremeniť prírodu naokolo. Vážiť si materiály, lebo ich je málo a bude ich nedostatok a musíme myslieť aj na naše deti, čo im do budúcnosti zanecháme.“ Na záver ešte dodala. „Ako každému aj mne niečo chýba zo Slovenska, keď som v Holandsku a keď prídem na Slovensko, chýba mi niečo z Holandska. Človek je akoby rozdvojený, ak žije dlhší čas v inej krajine.“

Láske k Slovensku vedie Želmíra aj svoju malú, skoro trojročnú dcérku, ktorá už pozná veľa slovenských pesničiek, holandských a osvojuje si aj portugalský jazyk, keďže jej otec má portugalské korene. Aj takto cez pesničky, rozprávky a knihy si jej dcérka už teraz osvojuje tri jazyky.

Vojtašková Mária, 67 rokov, Taliansko

Na Jednotnom roľníckom družstve Obľík pracovala niečo vyše 20 rokov najprv ako skupinárka, neskôr ako zootechnička. Družstvo však po roku 2000 zaniklo a Mária sa potom skúšala zamestnať na viacerých miestach. Všetko to však boli krátkodobé pracovné príležitosti - predavačka, krčmárka, poštová doručovateľka či opatrovateľka v Domove sociálnych služieb Prešov na Volgogradskej pre telesne postihnutých, a to po tom, ako absolvovala opatrovateľský kurz a získala potrebný certifikát. Keď dosiahla 50 rokov života, rozhodla sa odísť pracovať ako opatrovateľka do Talianska. Z Hanušoviec nebola prvá, ktorá tam takto odišla. Ako opatrovateľky tam už pracovali Anna Krasnayová a Mária Alexovičová. Prácu cez agentúru sprostredkoval jeden Talian, ktorý v tom čase žil v Prešove a ktorý počas turnusov alebo dovolení zabezpečoval tiež odvoz opatrovateľiek do Talianska a ich dovoz späť na Slovensko.

Keď Mária do Talianska odchádzala, po taliansky súvisle rozprávať nevedela. Tesne pred tým sa naučila iba niekoľko základných slovíčok, základných fráz, to bolo všetko. Prvé pracovné miesto bolo v usadlosti Cabianca Finale Emilia, okres Modena. Ak si niekto myslí, že žila na dedine alebo v meste, mylí sa. Usadlosť, v ktorej opatrovala starú pani, sa nachádzala uprostred rozsiahlych lánov kukuričných polí. Z troch rokov, ktoré tam strávila, prvý rok nikam nechodila a všade naokolo videla len kukuricu a hrušky. Tu pracovala na turnusy – tri mesiace opatrovala, tri mesiace bola doma. „Až postupne tam som sa po taliansky učila hlavne z televízora. Slovíčko, ktoré som nepoznala, som si zapisala a cez internet som našla, čo znamená. Doma,

ak som niečo nevedela, opýtala som sa starkého, manžela opatrovanej pani. Nemala som s tým problém, nehanbila som sa pýtať, lebo mnohé veci som sa z televízora nemohla naučiť, keďže rozprávali nárečím. Starký mal vtedy 85 rokov. Bol ku mne veľmi seriózny, všetko mi vysvetľoval. Spočiatku sme sa dorozumievali, ako sa hovorí aj rukami a nohami. No problém mi spočiatku robili aj pohľad veľmi jednoduché veci. Boli sme blízko Benátok a ja jak Benátky, tak Benátky. Pozerali na mňa, o čom hovorím, lebo veď u nich je to Venezia. Alebo – viackrát spomenuli Dženova, Dženova a ja som až po čase prišla na to, že je to Janov. No postupne ma ten starý muž naučil všetkému, čo som v rámci opatrovateľskej služby v Taliansku potrebovala vedieť – aj variť, aj nakupovať, aj po lekároch a po úradoch chodiť... Nikdy naňho nezabudnem.“

Potom ešte pracovala v dvoch rodinách v blízkosti Benátok a mesta Ravena a viac ako 2 roky bola doma. Myslela, že si už prácu nájde na Slovensku a do Talianska sa viac nevráti. Zavolala jej však kamarátka, aby prišla robiť do jednej rodiny v meste Cento, ktoré sa nachádza v provincii Ferrara (oblasť Emilia-Romagna). Tam začala robiť v roku 2010. Starala sa o dve sestry. V tejto rodine pracovala nepretržite 10 rokov, až do smrti oboch sester, z ktorých druhá zomrela minulý rok. Počas tejto opatrovateľskej služby chodila domov len raz v roku na jeden mesiac. Nebolo totiž ľahké nájsť niekoho, kto by ju zastúpil na dlhší čas, keďže denná 24-hodinová opatera dvoch ťažko chorých žien bola vskutku náročná. V súčasnosti má Mária už len krátkodobé opatrovania chorých. Plánuje sa totiž vrátiť natrvalo domov na Slovensko, no v meste sa dobre zapísala, a tak ju ešte stále niekto na krátky čas uprosí.

Máriu Hanušovčania poznajú ako veľmi družného a spoločenského človeka s úsmevom na tvári. Ako dokázala v Taliansku začínať na odľahlej usadlosti ďaleko od rušného života mesta? „Spočiatku som každý deň plakala, ale pomaly som si zvykla. Starký ma naučil variť jedlá, najmä cestoviny presne tak, ako ich varia oni v Taliansku. Po rokoch po manželkinej smrti ešte nejaký čas žil, a tak ma po čase prišiel do Centa navštíviť aj s celou svojou rodinou. Volal ma, aby som sa vrátila späť k nim, no ja som sa už starala o tie dve sestry, ktoré som nemohla len tak z ničoho nič nechať. O jeho smrti som sa potom dozvedela od jeho syna.“

Ako Mária vníma Taliansko ako krajinu? „To je dačo úžasné... Taliansko som si zamilovala, aj ľudí som si zamilovala, lebo sú tu

veľmi príjemní ľudia, inteligentní, porozprávajú sa s tebou a pomôžu ti, keď sa ich opýtaš, aspoň ja som tu takých ľudí našla. A sú mocno temperamentní, to je pravda.“ Takéto vyznanie ma vôbec neprekvapilo. Mária je totiž človek plný energie a temperamentu, presne ako Taliani. „Hej, som taká istá a už aj ja kričím ako Taliani, lebo som robila s ľuďmi, ktorí dobre nepočuli, takže som musela kričať a ostalo mi to. (Smeje sa.) Keď prídem na Slovensko, môj vnúčik mi hovorí: Babi, rozprávaš veľmi nahlas.“

Mária Taliansko veľmi chváli, rozpráva o ňom s veľkým nadšením. „Nie nadarmo sa na Slovensku hovorí, že všetky cesty vedú do Ríma. Je to pravda. Uvedomila som si to, keď som robila obkolesená tými kukuricami na tom poli. Dalo sa odtiaľ pohodlne ísť na všetky svetové strany. Ja som v Campagne stále chodila na bicykli za nákupom či na cintorín aj 20 km denne, lebo 10 km tam a 10 km späť. Aj z Centa vyjde človek na všetky svetové strany.“

Postupne sa Mária včlenila do prostredia i do komunity ľudí, najmä farského spoločenstva, s ktorými chodila po Taliansku a spoznávala ho, ale aj iné krajiny. Pocho-

dila po pútnických miestach viažucich sa so životom sv. Rity a Pátra Pia, navštívila aj Rím. Z Milána sa loďou 8 hodín plavila na Sardíniu, aby spoznala jej hlavné mesto Cagliari a priľahlú oblasť plnú historických pamiatok. Navštívila tiež Benátky, Rimini či San Marino. Túži ešte spoznať Toskánsko. Z Talianska išla aj do Lúrd vo Francúzsku. Vďaka Taliansku tak objavovala nové miesta a plne si to vychutnávala.

A potom spomenula aj svoju taliansku nočnú moru. „V Taliansku som zažila veľmi silné zemetrasenie. Začalo o pol štvrtej nad ránom 20. mája 2012, presne v deň mojich narodenín. Zobudilo ma kričanie starkej: -Mária terremoto!- To už som bola na zemi, čo ma zhodilo z postele. Všetko padalo, všetko... U nás v meste jednu ženu zabilo, no v Taliansku bolo tých obetí viac. Asi 10 km od nás sa zrútila celá jedna fabrika. (Poznámka: Epicentrum zemetrasenia bolo vo Finale Emilia v hĺbke 6,3 km. Toto zemetrasenie spôsobilo 7 potvrdených úmrtí, okolo 50 zranených a 5 000 vysídlených osôb a tiež značné školy na kultúrnom dedičstve v dôsledku mnohých kolapsov historických budov, fariem a tovární. Zdroj: Wikipédia.) Zem sa možno aj na 20 cm ot-

várala. Bol to strašný zážitok; nikomu neprajem prežiť niečo podobné. Počas prvých troch nocí sme spali vonku iba na zemi, v dome v izbe sme nespali viac ako tri mesiace, ale pod stanom. Iba cez deň, keď netriaslo, som išla do domu rýchlo dačo uvariť; starkí však ostávali vonku. Dlho po tom som mala poruchy spánku z toho zemetrasenia a keď som si ľahla na chrbát, všetko sa so mnou točilo – zem, všetko okolo mňa...

Mária pracuje v Taliansku 17 rokov a tu si plní aj daňovú povinnosť. Hoci nemá talianske občianstvo, je držiteľkou istého druhu občianskeho preukazu, ktorý je vydávaný na 10 rokov a platí len v Taliansku. Okrem toho je tu aj zdravotne poistená. Keďže už tam chce prácu ukončiť, čakajú ju vybavovačky

okolo starobného dôchodku.

Ako sa s odstupom času pozerá na prácu v zahraničí? „Každému odporúčam ísť pracovať niekde vonku. Uvidí inakší svet, sám sa stane trochu inakším človekom. Už len to, že viem teraz aj po taliansky, mi uľahčilo komunikáciu s niektorými ľuďmi, keď som bola napríklad vo Svätej zemi. Mala som pocit, že sa dorozumiem s každým – aj som sa čudovala, že toľko ľudí rozumie mojej taliančine. V Taliansku som si tiež uvedomila, že ľudia si tam nezávidia tak, ako si navzájom závidia Slováci. Máš tam štyri autá na dvore? Tak ich máš. Nikto sa pri tom nepristavuje, nepoukazuje na to – ak má človek peniaze, tak si ich kúpi. Sú to jeho peniaze. Tak by malo byť aj na Slovensku – každý môže vycestovať vonku a skúsiť, aké to je pracovať za hranicami. Na čo som si však spočiatku tam ťažko zvykla, že málo jedia. Na Slovensku jeme veľmi veľa, no oni pred teba položia štyri taniere a keď pozrieš na ne slovenskými očami, dokopy na nich nič nemáš. A tiež ma vytáčalo, že jedli ako malé deti – omrvinky zo stola zhrňali na zem. No od toho som ich časom odnaučila, veď nebudem sústavne len zamerať. A naučila som ich ešte aj niektoré naše slovenské jedlá, iba riedke polievky nie. No musím povedať aj to, že mne ich jedlá veľmi šmakujú. Spočiatku mi tam cestoviny liezli na nervy, dnes už musím mať cestoviny aj na Slovensku, lebo ak ich nemám, chýbajú mi. Čo sa týka ostatného života, kostoly majú krásne-prekrásne, ale prázdne. Ale majú veľa utečencov, tak už na každom rodinnom dome je pre istotu namontovaný alarm...“

Mária sa už teší na Slovensko, no v srdci má obidve krajiny. Teší sa už na zaslúžený odpočinok. Hovorí: „Dobre mi bolo a ani teraz mi nie je zle, ale už nechcem pracovať, už si chcem užívať oddych. Tvrd som pracovala celý život. No Taliansko ma naučilo cestovať a spoznávať, vedieť si aj užívať života. Troška ma teraz zabolelo, lebo keď sme prišli v septembri domov, prišla aj jedna moja kamarátka – moja rovesníčka. Ja som chodila po zájazdoch, spoznávala Taliansko i ďalšie krajiny, ona nechcela ísť nikam. Teraz sú tomu tri mesiace, ako zomrela. Z ničoho nič jej puklo srdce. Veľmi ma to zoberalo. Hovorím – ja chcem ešte žiť! Celý život len robím a teraz chcem žiť. No chcem ešte spoznávať aj Slovensko. Až počas ciest do Talianska a späť, keď sme prechádzali v aute Slovenskom, som si uvedomila, ako ho ešte málo poznám, až sa to hanbím povedať. Taliansko je krásne, ale doma je doma.“

Reportáž HANUŠOVČANIA VO SVETE pripravila Agáta Krupová

Mária v meste Cento pri pamätníku Garibaldiho

**Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,
Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad
Topľou**

Pracovníci archívu pripravili pre verejnosť výstavu

**JÁN IHNÁT ml. – ZABUDNUTÝ
SPISOVATEĽ**

*Výstava je venovaná spomienke na regionálneho básnika, spisovateľa a literárneho
kritika,*

hanušovského rodáka.

V roku 2021 uplynulo 80 rokov od jeho úmrtia.

Výstava je inštalovaná v priestoroch vranovského archívu do decembra 2021.

***Obsahom výstavy sú kópie archívnych dokumentov zamerané na jeho rodinný
a osobný život i literárnu tvorbu.***

Na návštevníkov výstavy sa teší kolektív pracovníkov archívu.

„Oprava vstupných priestorov kultúrneho domu“

**PREŠOVSKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ**

Výška poskytnutej dotácie: 5,000,00 €

„Projekt podporený z rozpočtu Prešovského samosprávneho kraja“

Hanušovské noviny – štvrťročník mesta Hanušovce nad Topľou. Vydavateľ: Mesto – Mestský úrad Hanušovce nad Topľou, Mierová 333/3, 094 31 Hanušovce nad Topľou. IČO: 00332399. ISSN 1339 – 567X. Evidenčné číslo: EV 4320/11. Zodpovedná redaktorka: Mgr. Agáta Krupová (aga). Jazyková úprava: Mgr. Marta Leheťová. Sadzba a design: Zuzana Sotáková. Tlač: Tlačiareň Kušnír Prešov. Info pre čitateľov a prispievateľov Hanušovských novín: Príspevky, námety, upozornenia píše na e-mailovú adresu: hanusovske.noviny01@gmail.com, esemeskujte alebo volajte na č.: 0902 970 853. Uzávierka tohto čísla bola 31. augusta 2021 (rubrika Primátor informuje 1.10.2021). Uzávierka nasledujúceho čísla 4/2021 bude 30. novembra 2021. Nepredajné.

Za obsah jednotlivých príspevkov zodpovedajú ich autori. Redakcia si vyhradzuje právo príspevky krátiť, upraviť alebo neuverejniť. Zásadne nezverejňujeme anonymné príspevky!